

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veřejné užívání krajiny

Petr Torma

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra správního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veřejné užívání krajiny

Petr Torma

Vedoucí práce: JUDr. Jana Kotounová, Ph.D.

Katedra správního práva

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Petr TORMA**
Osobní číslo: **R19M0417P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Veřejné užívání krajiny**
Zadávací katedra: **Katedra správního práva**

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Veřejné užívání
2. Právní úprava krajiny
3. Veřejné užívání krajiny

Závěr

Seznam použitých zdrojů

Rozsah diplomové práce: **50**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- HUNEŠ, Karel a kol. Veřejné užívání přírodních statků. V Praze: C.H. Beck, 2022. xx, 192 stran. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-898-6
- MÁCHA, Aleš. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer, 2022. xiii, 146 stran. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-855-1.
- KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2023. xxxvi, 549 stran. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-919-8.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-229-0
- KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. Praha: Leges, 2012. 278 s. Praktik. ISBN 978-80-87576-10-6.
- VACEK, Oldřich a kol. *Úprava krajiny*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů, katedra zahradní a krajinné architektury, 2014. 181 s. ISBN 978-80-213-2462-6.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jana Kotounová, Ph.D.**
Katedra správního práva

Datum zadání diplomové práce: **29. června 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Prof. JUDr. Martin Kopecký, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Veřejné užívání krajiny“ vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji, a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Zbůchu, 31. března 2024

Petr Torma

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval JUDr. Janě Kotounové, Ph.D. za veškeré rady a konzultace, které mi během psaní diplomové práce poskytla. Zároveň bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za jejich podporu během studií.

Obsah

Úvod	9
1. Veřejné užívání	11
1.1 Předmět veřejného užívání	13
1.2 Subjekty veřejného užívání	14
1.3 Druhy veřejného užívání	14
1.3.1 Obecné užívání	14
1.3.2 Zvláštní užívání	16
1.3.3 Užívání veřejných ústavů	17
2. Právní úprava krajiny	18
2.1 Definice krajiny	19
2.2 Právní úprava ochrany krajiny	21
2.2.1 Mezinárodní a Evropská úprava	21
2.2.2 Vnitrostátní úprava	22
2.3 Významný krajinný prvek a jeho ochrana	27
2.4 Krajinný ráz	28
3. Veřejné užívání krajiny.....	31
3.1 Přírodní statek	31
3.2 Přístup do krajiny.....	32
3.2.1 Volný průchod krajinou.....	34
3.2.2 Limity volného průchodu krajinou.....	35
3.2.3 Oplocování a ohrazování pozemku	36
3.2.4 Odpovědnost v rámci práva na přístup do krajiny	37
3.2.5 Přístup do krajiny prostřednictvím komunikační sítě	40
3.3 Turistická stezka a její značení	42
3.4 Zvláště chráněná území	43
3.4.1 Národní parky	45
3.4.1.1 Klidová území Národního parku	48
3.4.2 Chráněné krajinné oblasti.....	49
3.5 Výjimky ze zákazů ve Zvláště chráněných územích.....	50
3.6 Přestupky v rámci veřejného užívání krajiny.....	51

3.7 Veřejné užívání lesa.....	51
3.7.1 Obecné užívání lesa	53
3.7.1.1 Lesoparky.....	55
3.7.2 Zvláštní užívání lesa.....	57
Závěr.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	61
Resume.....	67

Úvod

„Krajinu chápeme především jako součást našeho domova.“¹ Ano, i tak by se velice stroze dal definovat složitý a komplexní pojem krajiny, jenž je v každodenním životě obyčejného člověka zastoupen více, než by se na první pohled mohlo zdát. Pravděpodobně není výjimkou, že se každý z nás, alespoň jednou za čas vydá na uklidňující procházku přírodou, vyjíždí na kole či na koni, což se významně dotýká právě tématu veřejného užívání krajiny či veřejného užívání lesa. Pro co nejlepší objasnění tohoto institutu jsem se rozhodl nejprve toto spojení rozdělit a zabývat se pojmy, které jsou pro pochopení celku nezbytné, samostatně.

Diplomová práce je členěna do tří částí. V první kapitole se zaměřím na pojem veřejného užívání, tedy institutu správního práva, který je v našem právním řádu definován spíše doktrinárně a k jeho dotváření nám pomáhá odborná literatura. Kapitola první je tedy zaměřena postupně na krátké uvedení do historie a nastínění jeho základních a nejvíce užívaných definic, později se zabývá předmětem, subjekty a druhy. Oba dva druhy veřejného užívání, tedy užívání obecné a zvláštní, jsou rozebrány zvlášť a je poukázáno na základní odlišnosti, které tyto dva druhy rozdělují.

Druhá kapitola se bude zabývat vymezení pojmu krajina a komparací jednotlivých definic napříč různými obory. K dokreslení tohoto pojmu bude také uvedena mezinárodní úprava krajiny a její vymezení v Evropské úmluvě o krajině a vzájemné porovnání s úpravou tuzemskou. Krajina a tedy i příroda jsou často spojovány s pojmem ochrany, kterému bude věnována druhá část této kapitoly a to včetně pojmů krajinného rázu nebo významného krajinného prvku.

Poslední a nejobsáhlejší část se věnuje sumarizaci úpravy obecného užívání krajiny dle současné právní úpravy. Zároveň jsou zde rozebrána určitá specifika a limitace, na která je možné při veřejném užívání krajiny narazit. Z hlediska platné právní úpravy a judikatury se jedná o téma velmi obecné a zákonem ne příliš upravené. Zároveň je však tento institut velmi úzce propojen s užíváním dalších přírodních statků jakými jsou například vody, les nebo ovzduší.

1 POSPÍŠIL, Zdeněk. Citáty slavných osobností [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2105746-zdenek-pospasil-krajinu-chapeme-predevsim-jako-soucast-naseho-domo/>.

Pokud bychom tedy chtěli pokrýt celou škálu veřejného užívání, se kterou se může setkat obyčejný člověk, byl by tento balíček mnohem širší a bylo by chybou pod pojem veřejného užívání krajiny zařazovat úpravu i těchto ostatních přírodních statků. Vzhledem k již zmíněné komplexnosti a propojenosti jsem se rozhodl na závěr třetí kapitoly pro srovnání zmínit alespoň úpravu veřejného užívání lesa, která tvoří nedílnou součást krajiny.

Cílem mé diplomové práce je tak souhrnně popsat institut veřejného užívání a ne zcela konkrétně vymezeného pojmu krajina dle platné právní úpravy. Jsem si vědom skutečnosti, že mé teoretické znalosti by pravděpodobně nestačily k vytvoření obстойné právní úpravy, která by mohla nahradit tu současnou, ale i přesto se pokusím poukázat na některé, dle mého názoru, sporné či neupravené situace, které současný právní řád nabízí a zamyslet se nad úpravou z pohledu *de lege ferenda*.

Téma „Veřejného užívání krajiny“ jsem zvolil z důvodu zájmu o úpravu tohoto institutu a jeho souvislost s pohybem, rekreací a provozováním sportovních aktivit. Zaujala mne také spojitost s ochranou přírody a krajiny, jenž v posledních letech nabírá na důležitosti a bude tedy stále obtížnější nalézt ideální hranici mezi veřejným užíváním a zachováním či dokonce obnovením stavu životního prostředí.

1. Veřejné užívání

Zcela klíčovým pojmem, který prostupuje celou diplomovou prací, je pojem veřejného užívání, proto je třeba si jej na začátek vymezit. V první části se proto zaměřím na pojmové vymezení, historii, předmět a druhy veřejného užívání.

Veřejné užívání je univerzálním právním institutem, který se v různých podobách objevuje jak v angloamerickém tak v kontinentálním typu práva. Například v Anglii je umožněno každému, kdo dodrží zákonem stanovené podmínky užívat tzv. *common land*.² Ve Spojených státech amerických je pak jakousi podobou veřejného užívání tzv. *Public trust doctrine*³, která zakotvuje právo veřejnosti užívat zejména splavné vody, půdu, a také jejich přírodní zdroje. Vrátime-li se však zpět ke kontinentálnímu typu práva, zjistíme, že již právo římské znalo tzv. věci veřejné a věci všem lidem společné, označované jako *res publicae* a *res omnium communes*, které mohl užívat každý.^{4 5}

Zejména v předválečné teorii, byla veřejnému užívání věnována značná pozornost, především pak institutům obecného užívání veřejných věcí či statků. Ve spojitosti s nástupem komunistického režimu v padesátých letech dvacátého století v naší zemi se však další zkoumání veřejného užívání téměř zastavilo, neboť došlo k postátnění, které znemožnilo střet vlastnických a užívacích práv.⁶

Veřejné užívání spadá do správního práva, tedy práva veřejného. Toto dělení však není pevně ohraničené a Staša ji označuje jako hraniční oblast mezi právem veřejným a soukromým.⁷ Ani vymezení pojmové není jednoznačné a nenalezneme tak žádné legální vymezení, při výkladu tohoto pojmu se tak musíme obrátit na výklad doktrinální a na příslušnou judikaturu, jenž právě doktrinální vymezení pomáhá dotvářet. Staša pojímá o veřejném užívání jako o: „*užívání všeobecně přístupných materiálních statků, které odpovídá jejich účelovému určení, předem neomezeným okruhem uživatelů.*“⁸ Lehce odlišnou definici pak

2 Common land označuje pozemky, které nepatří žádnému konkrétnímu vlastníkovi, ale jsou k dispozici pro společné užívání všech členů obce nebo určené komunitě.

3 Public trust doctrine nebo-li doktrína veřejného důvěrnictví se týká zásady, že určité přírodní zdroje, jako jsou například vody, ovzduší a pobřeží, jsou ve vlastnictví státu a musí být chráněny a spravovány pro veřejné blaho.

4 HRDINA, Antonín Ignác; DOSTALÍK, Petr. Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, str. 50.

5 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 1-2

6 Staša, J. Veřejné užívání. In: Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 219.

7 Tamtéž, str. 219.

8 Staša, J. Veřejné užívání. In: Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 219.

nabízí Havlan, který za veřejné užívání označuje: „*užívání věcí v souladu s jejich účelovým určením a nevylučující stejné užívání ostatních.*“⁹ Z těchto a dalších odborných definic však lze vyzorovat tři hlavní společné znaky, které jsou pro veřejné užívání typické a společné. Prvním znakem je všeobecná přístupnost materiálních statků, druhým znakem je neurčitý, či relativně neurčitý okruh adresátů. Třetím, a dle mého názoru stěžejním znakem, je účel, tedy zda-li je statek užíván v souladu s účelem, pro nějž byl zřízen.

Chybou by, dle mého názoru, bylo opomenout Ústavní základy veřejného užívání, neboť každý právní institut musí mít svůj základ v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „*Ústava*“) nebo v Listině základních lidských práv a svobod (dále jen „*Listina*“). Výjimku netvoří ani režim veřejného užívání.

Věcmi typicky užívanými v režimu veřejného užívání jsou pak např. pozemní komunikace, veřejná prostranství, les, povrchové a podzemní vody nebo právě v této práci rozebíraná krajina. Zejména u pozemních komunikací a veřejných prostranství se jedná o statky užívané primárně k dopravě a volnému pohybu osob.

Naopak u krajiny či lesa pak primárním účelem bude realizace pohybových, sportovních a rekreačních aktivit. V obou situacích tak můžeme dovozovat primárně realizaci práva na svobodu pohybu, zaručenou čl. 14 Listiny.¹⁰ Toto právo však není možno vnímat samostatně, neboť se nám částečně dostává do konfliktu s právem vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny¹¹. S přihlédnutím k tomu, že veřejné užívání omezuje vlastníka v tom smyslu, že je nucen strpět užívání své věci třetími subjekty a dochází tak k omezení jeho práva věc užívat výlučně pro sebe, představuje veřejné užívání bezesporu jedno z omezení vlastnického práva.¹²

9 Havlan, P. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 62.

10 Čl. 14 odst. 1, Listiny: „Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.“

11 Čl. 11 odst. 1, Listiny: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.“ Čl. 11 odst. 3, Listiny: „Vývlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.“

12 MÁCHA, A. *Veřejné užívání a jeho předmět*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 3.

1.1. Předmět veřejného užívání

Vymezení předmětu veřejného užívání je roztrženo primárně ve své terminologii a je třeba neztotožňovat dohromady zdánlivě podobné pojmy. Obecně by se dalo říci, že předmětem obecného užívání jsou všeobecně přístupné materiální statky, které mohou vzniknout jak lidskou činností (pozemní komunikace) tak přírodním původem (krajina, voda, vzduch).¹³ Malast dokonce v případě lesa hovoří o možné kombinaci takového vzniku, kde dle jeho názoru dochází ke spojení jak lidského vlivu, pravděpodobně v podobě umělé výsadby stromů a tvorbě tzv. „lesních školek“, tak přírodního vlivu, tedy samovolného růstu lesního porostu.¹⁴ Občanský zákoník, však ve svém ustanovení § 490 hovoří o věci v obecném užívání jako o veřejném statku: „*Věc určená k obecnému užívání je veřejný statek.*“ Tyto pojmy není možné ztotožňovat, ale naopak jsou zde určité rozdíly, které je třeba vykládat odlišně. Mácha pak v komparaci těchto dvou pojmů spatřuje rozdíl primárně v tom, že materiální statek je pojmem širším, neboť v sobě zahrnuje i ty věci, které nejsou věcmi v soukromoprávním smyslu. Takovým případem budou například povrchové vody či ovzduší.¹⁵

Jako Veřejnou věc označuje předmět veřejného užívání Kopecký, který tak navazuje na prvorepublikovou právní literaturu. Počátkem 20. století se začaly veřejné věci rozlišovat na věci veřejné v užším a širším slova smyslu. Janovský pak tyto kategorie vykládá v širším slova smyslu jako věci, které jsou určeny jakkoliv sloužit účelům veřejné správy.¹⁶

V užším slova smyslu se jedná o věci ve vlastnictví státu nebo jiných subjektů veřejné správy, které svou kapitálovou hodnotou nebo svým výnosem poskytují veřejné správě finanční prostředky, nebo se jedná o věci, které slouží přímo konkrétním úkolům veřejné správy nebo obecnému, resp. veřejnému užívání.¹⁷ Z dnešního pohledu by bylo možné pod veřejné věci sloužící veřejné správě zařadit budovy sloužící k potřebám výkonu veřejné správy, pod veřejné věci sloužící k veřejnému užívání pak silnice, dálnice, lesy nebo veřejná prostranství.¹⁸

13 Staša, J. Veřejné užívání. In: Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 221-222.

14 MALAST, J. Správní právo online - Spravko.cz, Veřejnoprávní omezení vlastnického práva.

15 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 31.

16 Tamtéž, str. 27.

17 Tamtéž, str. 27.

18 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 27.

1.2. Subjekty veřejného užívání

Okruh subjektů veřejného užívání se liší v závislosti na jeho druhu. U užívání obecného tak bude, již z podstat věci, tento okruh uživatelů neomezený - bude jím moci být kdokoliv. Výjimka však může nastat v situaci, kdy je třeba, aby došlo ke splnění specifických hmotněprávních předpokladů či podmínek. Učebnicovým příkladem takové podmínky bude situace, kdy řidič motorového vozidla musí být držitelem řidičského oprávnění.¹⁹ V případě užívání zvláštního bude oprávněným uživatelem pouze osoba, která je k takovému užívání zmocněna ze správního aktu. V právním smyslu bude uživatelem pouze tzv. uživatel přímý, nikoliv jiné osoby, které mají z veřejného užívání prospěch.^{20 21}

1.3. Druhy veřejného užívání

Obecně mezi odbornou veřejností převažuje dělení veřejného užívání na dva základní druhy, užívání obecné a zvláštní, můžeme tedy hovořit o jakémisi „dualismu veřejného užívání“. V dalším dělení veřejného užívání na více druhů již všeobecný konsenzus nepanuje. Kopecský například krom základního dualismu uvádí ještě tzv. užívání veřejných ústavů. Ještě podrobněji pak své dělení rozpracoval Mácha, který hovoří dokonce o čtyřech druzích - obecném, zvláštním, správním a institucionálním užívání.²²

V následujících kapitolách se zaměřím na rozbor obecného a zvláštního užívání, které považuji za nesporné, je však dle mého názoru na místě zmínit alespoň některé klíčové prvky veřejného užívání veřejných ústavů, kterému se nadále budu věnovat na závěr této kapitoly.

1.3.1 Obecné užívání

Obecné užívání lze považovat za základní a nejtypičtější druh veřejného užívání,²³ které je možné vymezit jako: „*užívání věci způsobem odpovídajícím jejímu určení předem neurčeným okruhem osob, nevylučující možnost stejného užívání ostatními.*“²⁴

19 § 3 odst. 3 a § 80 zákona č. 361/2000 Sb.

20 Např. by se jednalo o osoby, které se účastní bežeckého závodu - takové osoby jsou v tomto smyslu uživatelem nepřímým, neboť adresátem správního aktu bude organizátor závodu.

21 Staša, J. Veřejné užívání. In: Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 224-225.

22 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 99.

23 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 100.

24 KOPECKÝ, M. Správní právo: obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, str. 223.

Téměř identicky pojednal o obecném užívání také Nejvyšší soud, který ve svém rozsudku ze dne 27. 6. 2011, č. j. 22 Cdo 3158/2009, definoval obecné užívání takto: „...obecné užívání, tedy nevýlučné užívání statku odpovídající jeho určení, je charakteristické, že oprávnění k takovému užívání vzniká předem neurčenému okruhu uživatelů, tedy nejde o soukromá práva konkrétních osob k věci cizí (věcná břemena), a vzniká přímo ze zákona, na rozdíl od užívání zvláštního, které bývá vázáno na vydání určitého individuálního správního aktu...“

V návaznosti na výše uvedený rozsudek a odbornou literaturu můžeme dovozovat, že obecné užívání vzniká buď přímo ze zákona, nebo udělením souhlasu vlastníka věci s jejím obecným užíváním (věnováním), spojuje-li s tím vznik obecného užívání zákon.²⁵ ²⁶ Na rozdíl od užívání zvláštního tak není se vznikem spojen žádný projev vůle ve formě správní činnosti.²⁷

Jako příklad můžeme uvést obecné užívání vod,²⁸ jehož úpravu bychom našli v odst. 1 § 6 zákona č. 254/2001 Sb. Zákon o vodách a o změně některých zákonů (dále jen „vodní zákon“), kde je uvedeno, že: „Každý může na vlastní nebezpečí bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu odebírat povrchové vody nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení“ Povolení vodoprávního úřadu by nebylo třeba ani v případě užívání povrchových vod k plavbě dle § 7 vodního zákona.

Vzhledem k tématu práce by bylo také vhodné zmínit jako příklad obecného užívání přístup do krajiny, které představuje obecné užívání krajiny, umožňující volný průchod přes pozemky v krajině ve vlastnictví či nájmu zákonem daných subjektů. Dle § 63. odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen „ZOPK“), má každý právo na průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce či právnických osob.

Poslední důležitou skutečností, jež je spojována s obecným užíváním, je skutečnost, že se zpravidla s obecným užíváním nepojí žádná platební povinnost. Výjimkou jsou však situace, kdy je stanovena veřejnoprávní platební povinnost v podobě daňového či poplatkového zatížení.²⁹

25 Věnování - způsob vzniku obecného užívání, které vychází ze soukromoprávního jednání osob, které mají k danému materiálnímu statku vlastnické právo.

26 KOPECKÝ, M. Správní právo: obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, str.223.

27 Staša, J. Veřejné užívání. In: Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 220.

28 Terminologií vodního zákona se zde hovoří o tzv. „obecném nakládání s vodami.“

29 Např. zpoplatnění užívání pozemních komunikací.

1.3.2. Zvláštní užívání

Užívání zvláštní je, jak již sám název napovídá, téměř ve všech skutečnostech protikladné k užívání obecnému a můžeme tak hovořit o poměru speciality k užívání obecnému. Oprávnění ke zvláštnímu užívání zde proto nevzniká přirozeně ze zákona, ale typicky vzniká vydáním správního aktu ve správním řízení, který je udělen na základě žádosti. Správní akt (povolení) tak v tomto případě vymezí obsah veřejného užívání, které překračuje meze užívání obecného. Povolení také stanoví způsob a dobu zvláštního užívání. Další povinnosti mohou vyplývat ze zákona nebo prováděcího právního předpisu.

V tomto případě, také nebude adresátem neurčený okruh osob, ale konkrétně určený adresát. Za povolení ke zvláštnímu užívání je uživatel povinen zaplatit správní poplatek nebo se v některých případech dokonce může uplatňovat také specifická veřejnoprávní úhrada za spotřebu či zatížení daného materiálního statku.³⁰

Příkladem v praxi dobře představitelným je zvláštní užívání veřejných prostranství pro kulturní, sportovní a jiné akce, vymezené v § 4 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. Toto užívání je užíváním veřejného prostranství upraveného v § 34 zákona č. 128/2000 Sb., zákona o obcích, které však přesahuje užívání obecné a tudíž jej radíme do užívání zvláštního. Rovněž je tady naplněn další z typických znaků, a sice platební povinnost.

Dalším příkladem, může být již zmiňované nakládání s vodami, kde tímto užíváním bude např. situace vyžadující povolení k nakládání s podzemními vodami a s tím spojená poplatková povinnost dle § 88 vodního zákona. Poslední příklad nalezneme v zákoně č. 13/1997 Sb., Zákon o pozemních komunikacích (dále jen „PozKom“). Obecné užívání nalezneme v § 19 PozKom, kde je stanoveno, že každý smí užívat pozemní komunikace bezplatně obvyklým způsobem a k účelům, ke kterým jsou určeny. Uživatel pak nesmí dotčenou pozemní komunikaci znečišťovat ani poškozovat a musí se řídit i dalšími zákonnými zákazy.³¹

Zvláštní užívání upravuje § 25 PozKom, který upravuje situace, kdy je dálnice, silnice nebo místní komunikace užívána jiným než obvyklým způsobem nebo k jiným účelům.

30 Staša, J. Veřejné užívání. In: Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C.H.Beck, 2016, str. 221.

31 §19 odst. 1 a 2, zákona č. 13/1997 Sb. PozKom.

Tím by mohla být například přeprava zvláště těžkých nebo rozměrných předmětů a užívání vozidel, jejichž rozměry nebo hmotnost přesahují míru stanovenou zvláštními předpisy. Pro takové užívání je třeba povolení silničního správního úřadu, vydaného po předchozím souhlasu vlastníka dotčené pozemní komunikace. V některých případech, které by mohly ovlivnit bezpečnost nebo plynulost silničního provozu, je také u dálnic třeba souhlasu Ministerstva vnitra a u ostatních případů souhlas Policie ČR.³²

1.3.3 Užívání veřejných ústavů

Specifickou část veřejného užívání pak představuje užívání veřejných Ústavů, kterou Prof. Kopecký označuje za samostatný druh veřejného užívání. Domnívám se, že je tak především proto, že Ústavy jsou všeobecně přístupné pro všechny osoby v určité komunitě, které se nacházejí v rovném postavení. Sám Prof. Kopecký pak definuje Veřejný Ústav jako: „*souhrn věcných a osobních prostředků, s nimiž tento nositel disponuje za účelem trvalé služby veřejného významu.*“³³ Veřejný ústav je nutno oddělovat od veřejnoprávních korporací, neboť na rozdíl od nich nemá členy, ale uživatele (destinatáře). K jeho zřízení pak dochází zákonem nebo jiným vrchnostenským aktem.

Dělení veřejných ústavů je závislé na tom, zda mají právní osobnost a jsou samostatným subjektem (samostatné), nebo jsou pouze organizační jednotkou právního subjektu (nesamostatné).

Oprávnění pro destinatáře užívat veřejný ústav může pak vzniknout dvěma způsoby. Prvním je vznik ze správního aktu (např rozhodnutí ředitele střední školy o přijetí uchazeče ke vzdělávání na střední škole - §59 odst. 2 ŠkolZ). Druhým je pak vznik z jiného právně významného úkonu (užívání veřejných knihoven dle knihovního zákona).³⁴

Mezi odbornou veřejností nepanuje ohledně tohoto institutu všeobecně jednotný názor. Mácha například jako jakousi obdobu užívání veřejných Ústavů uvádí tzv. užívání institucionální a jako samostatnou kategorii veřejného užívání jej tedy neoznačuje.³⁵

32 KOPECKÝ, M. Správní právo: obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, str. 227.

33 Tamtéž, str. 224-225.

34 Tamtéž, str. 224-225.

35 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str.116-117.

2. Právní úprava krajiny

Druhá kapitola bude zaměřena primárně na vymezení samostatného pojmu krajiny za použití komparačních metod interpretace jednotlivých definic z různých oborů a za využití jak vnitrostátních, tak mezinárodních a Evropských pramenů práva. Po vymezení krajiny se v druhé části druhé kapitoly budu zabývat pojmem ochrany krajiny, jejím stručným dělením a rozbořem některých nástrojů, které nám právní řád poskytuje.

Ani v případě definování pojmu krajiny se, stejně jako v první kapitole, nejedná o jednoznačný, pevně ohraničený pojem - krajina je pojmem jen obtížně definovatelným, což jen dokládá jeho složitou podstatu.³⁶ Byť máme v našem právním řádu stanovenou legální definici pojmu krajina v ZOPK, je tento výklad sám o sobě široký a dosti neurčitý. Dle mého názoru nám tak sám o sobě neposkytne dostatečné seznámení se s jeho možnými významy.

Právní pojetí krajiny, tak jak o něm hovoří zákon, pravděpodobně nebude tím prvním, co se čtenáři vybaví při použití tohoto pojmu. Troufám si tvrdit, že prvoplánovým pojetím o krajině bude pojetí poetické či umělecké, které bude zobrazováno jako výseč specifického místa při západu slunce. Zároveň jak pojednává Sklenička, četnost oborů a specifikací, která operují s pojmem krajina nám dává mnoho rovin, ve kterých je možné se pojmem krajiny zabývat. „*Jinak vnímá krajinu architekt, jinak přírodovědec či historik, ekonom a zemědělec, umělec nebo politik.*“³⁷ Cílem této kapitoly je vzájemná komparace jednotlivých pohledů na krajinu z různých oborů a skrze použití jednotlivých složek krajiny jako hlavních hledisek hodnocení. Bylo by pravděpodobně nemožné pokoušet se sestavit novou, vlastní, dosud nevyřčenou definici, ale rád bych zde uvedl několik rovin pohledu, které by měly v souhrnu vytvořit přesnější představu tohoto zprvu neurčitého pojmu.

36 VACEK, O. a kol. *Tvorba krajiny*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů, katedra zahradní a krajinné architektury, 2014, str. 37 - 38.

37 SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. str. 8.

2.1. Definice krajiny

Jak jsem již uváděl výše, cílem není poskytnout unavující taxativní výčet veškerých možných definic krajiny, ale primárně zde uvést ty, které by nám co nejvíce přiblížily samotnou podstatu a základní, povětšinou shodné prvky, které se napříč obory objevují a někdy i dokonce překrývají.

Tak například z pohledu geografického je krajina: *„část zemského povrchu, která podle svého vnějšího obrazu a vzájemného působení svých jevů, tak jako vnitřních a vnějších vztahů polohy, tvoří prostorovou jednotku určitého charakteru a na geografických přirozených hranicích přechází v krajiny jiného charakteru.“*³⁸

Z hlediska ekonomického je krajina územím, jež prošlo určitým hospodářským vývojem, je vhodné pro určité hospodářské využití anebo v budoucnosti určitému takovému využití může sloužit.³⁹

Z hlediska historického pojetí: *„historickým pojetím krajiny, v němž je krajina „územím, jež se po určitou dobu svérázně vyvíjelo geopoliticky, hospodářsky a kulturně v závislosti na přírodních podmínkách, vyplývajících v podstatě ze zeměpisné polohy.“*⁴⁰

Z hlediska geomorfologického pojetí: *krajina je vývojově více nebo méně stejnorodá část zemského povrchu, vyznačující se určitou strukturou jednotlivých složek této části země a jejich vzájemnými přirozenými vztahy.*⁴¹

Stejně jako tyto výše uvedené obory, má také právo svou vlastní legální definici, kterou nalezneme v § 3 odst. 1 písm. m) ZOPK. Zákon v tomto případě pojednává o krajině následovně: *„krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky,“*

Každý pohled si tak bude krajinu definovat odlišně dle předmětu zkoumání. S velkou mírou nadsázky a v tom nejširším možném pojetí by se však

38 TROLL, C. 1950. In.: SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha, str. 9-10.

39 MEZERA, A. a kol.: Tvorba a ochrana krajiny. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979, str. 12.

40 SKLENIČKA, Petr. Základy krajinného plánování. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. s.7-9.

41 MEZERA, A. a kol.: Tvorba a ochrana krajiny. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979, str. 12

dle mého názoru dalo mluvit o krajině jako o určitém území (části zemského povrchu) obsahující souhrn jevů a objektů navzájem propojených specifickými vztahy s určitou estetickou hodnotou. Tato definice by však nebyla opět ničím jiným, než jen svazkem obecných definic a pojmů. Přestože počet shodných znaků napříč různými definicemi je vesměs obecnou definicí uvedenou výše (tedy určité území, vztahy a vzhled), můžeme téměř ve všech pojetích spatřovat absenci kvantitativního vymezení. Krajinou tak může být území o rozloze jen několika desítek m² až po stovky či tisíce km².⁴²

Svou vlastní definici nám přináší také Evropská úmluva o krajině, která vymezuje krajinu následovně: „*část území, tak jak je vnímána lidmi, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a nebo lidských faktorů*“⁴³. Tato definice reflektuje myšlenku, že krajina a její části se v průběhu času vyvíjejí v důsledku působení přírodních sil a lidských bytostí.⁴⁴ Při srovnání s legální definicí v §3 ZOPK je patrné, že nalezneme již zmíněné znaky, které budou shodné a které se budou vzájemně překrývat. Evropská úmluva do své definice však nad rámec ZOPK zakomponovává samotné vnímání obyvateli a uživateli krajiny.⁴⁵

Mohlo by se tedy zdát, že ve světle výše uvedených definic, by se mohla za krajinu označit jakákoli část zemského povrchu, nezávisle na míře, jakou je toto území přetvořeno člověkem.⁴⁶ I zcela urbanizovaná krajina by se totiž dala podřadit pod tyto definice, neboť se jedná o část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem a souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky.

Judikatura Nejvyššího správního soudu nám však při výkladu pojmu krajina vymezila znaky prostředí, které nemá povahu krajiny ve smyslu ZOPK. Tuto povahu tak nemá dle rozsudku ze dne 11. 6. 2014, č. j. 7 As 23/2014-57: „*zastavěná centrální oblast města, tedy vysoce urbanizované městské prostředí bez významných krajinných prvků, bez výskytu druhů planě rostoucích rostlin,*

42 MEZERA, A. a kol.: Tvorba a ochrana krajiny. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979, str. 13.

43 Sdělení č. 13/2005 Sb. m. s., o sjednání Evropské úmluvy o krajině.

44 Důvodová zpráva k Evropské Úmluvě o krajině, dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/\\$FILE/OPP-01_Duvodova_zprava-20150311.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/$FILE/OPP-01_Duvodova_zprava-20150311.pdf), (Cit. On-line dne 16.02.2024).

45 Konkrétně v části věty: „*tak jak je vnímána lidmi*“.

46 Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, str. 35.

volně žijících živočichů, nalezišť nerostů atd.“ Soud také ke konkrétním skutkovým okolnostem dodal, že: „několik dřevin a volně žijících živočichů ve vnitrobloku nemůže z vilové čtvrti činit krajinu ve smyslu §3 odst. 1 písm. m) ZOPK, jak se domnívá stěžovatelka. Jedná se stále o městskou zástavbu, přičemž stěžovatelkou uváděné přírodní prvky jsou přítomny i na těch nejvíce urbanizovaných místech.“ Závěr následně potvrdil také Ústavní soud.

2.3. Ochrana přírody a krajiny

Při vymezování pojmů se v této kapitole nemohu nepodívat také na ochranu přírody a krajiny, která je institutem poměrně novým, v poslední době však velice rychlým tempem nabírá na vážnosti. Právní úprava ochrany přírody v moderním slova smyslu na území dnešní ČR datuje teprve k počátku 20. století - tedy až se vznikem samostatné Československé republiky.⁴⁷ Zejména za posledních pár stovek let se vlivem velice silného technologického pokroku, zvedl dopad působení člověka na životní prostředí, a následky na sebe nenechaly dlouho čekat. Člověk je totiž, byť si to možná často část z nás ani neuvědomuje, na přírodu vázán a ochrana přírody by tak měla racionálním způsobem zasahovat do lidské činnosti, která se jakýmkoliv způsobem dotýká biosféry.^{48 49} Tato činnost by tak měla primárně být v souladu s optimálními s ekologickými vztahy a složkami, které mají vliv na obyvatelnost Země.⁵⁰

2.2.1 Mezinárodní a Evropská úprava ochrany krajiny

S vědomím, jaké důležitosti nabyla ochrana přírody a krajiny, se tak dnes můžeme setkat s celou řadou pramenů, které právě toto upravují. Na úrovni mezinárodního práva tak stojí za zmínku tzv. „*Ramsarská úmluva*“, která byla podepsána 2. února 1971 v íránském Ramsaru a k 10. 10. 2021 má Ramsarská úmluva celkem 172 smluvních stran.^{51 52} Novější, ale neméně důležitou je Úmluva

47 DAMOHORSKÝ, M. a kol.: Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, Beckovy právnické učebnice, 2003, str. 289.

48 Biosféra je částí zemského povrchu, ve které se nachází formy života. Je tedy souhrnem všech živých organismů na Zemi.

49 MEZERA, A. a kol.: Tvorba a ochrana krajiny. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1979, str. 364-365.

50 Tamtéž, str. 365.

51 Ramsarská úmluva - Úmluva o mokřadech, majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva. Úmluva vytváří rámec pro celosvětovou ochranu a rozumné užívání všech typů mokřadů.

52 Ramsarská úmluva o mokřadech. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ramsarska_umluva_o_mokradech. [online].

o biologické rozmanitosti, která byla přijata na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Brazílském Rio de Janeiru roku 1992. V účinnost vstoupila dne 29. prosince 1993 a k dnešnímu dni k ní přistoupilo celkem 196 smluvních stran.⁵³

Pokud bychom se přesunuli na úroveň Evropské unie, opět bychom definici ochrany krajiny našli v Evropské úmluvě o krajině. Čl. 1 písm. d) zde podává svou vlastní definici, kdy ochrana krajiny znamená činnosti směřující k zachování a udržení význačných nebo charakteristických vlastností krajiny, utvářených přírodní konfigurací a nebo lidskou činností a právem považovaných za její historickou hodnotu.⁵⁴ Ve srovnání s úpravou ochrany jak je upravena v ZOPK, jak bude pojednáváno níže, je zde dle mého názoru patrnější absence vůle působit na zlepšování již dosažené úrovně poškození přírody. Ochrana krajiny je dle Evropské úmluvy tedy *stricto sensu* zaměřena opravdu jen na samotnou úpravu ochrany ve smyslu zachování a udržení jednotlivých charakteristických prvků, které v souhrnu utvářejí krajinu jako celek.

Konkrétní cíle a postoje pak můžeme najít např. v akčních programech EU pro životní prostředí. V současné době máme již osmý akční program, který byl přijat rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/591 ze dne 6. dubna 2022 a bude sloužit jako vodítko pro tvorbu a provádění politiky v oblasti životního prostředí do roku 2030. Osmý akční program si krom dlouhodobého cíle, stanoveného do roku 2050, stanovuje také v čl. 2 celkem šest, velice ambiciózních a nelehkých bodů k jejichž naplnění by mělo dojít do roku 2030. Těmito body jsou například: *rychlé a předvídatelné snižování emisí skleníkových plynů...* ; *sledování cíle nulového znečištění...* a nebo *ochrana, zachování a obnova mořské a suchozemské biologické rozmanitosti...*⁵⁵

2.2.2 Vnitrostátní úprava ochrany krajiny

Poslední a pravděpodobně nejdůležitější a běžnému čtenáři nejbližší úpravou ochrany přírody a krajiny je ta tuzemská, která ovšem logicky ve značné míře reflektuje myšlenky a cíle, které jsou zakotveny na mezinárodní a evropské úrovni. Půjdeme-li hierarchicky dle právní síly, narazíme nejdříve na zakotvení

53 Úmluva o biologické rozmanitosti a ochrana biodiverzity. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ochrana_biodiverzity_umluva. [online].

54 Sdělení č. 13/2005 Sb. m. s, o sjednání Evropské úmluvy o krajině.

55 Článek 2. odst. 2 Osmého akčního programu.

ochrany přírody a krajiny upravené v Ústavě a v Listině. Preambule Ústavy pojednává o odhodlání občanů ČR společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní bohatství.⁵⁶

Na tuto myšlenku volně navazuje čl. 7 Ústavy, kde se uvádí, že: „*stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*“⁵⁷ Pojmy jako „krajina“ či „příroda“ sice v tomto článku nenalezneme, ale můžeme si dle mého názoru, na základě výše uvedeného dovozovat, že přírodní zdroje a bohatství, o kterých se hovoří, by se nám téměř ve všech znacích shodovali s pojmem krajina, jak bylo definováno výše a můžeme je proto považovat za obsahově podobné. Čl. 7 nám také vyjadřuje tzv. „*princip odpovědnosti státu,*“ kdy je právě stát odpovědný za příznivý stav životního prostředí. Způsob, jakým stát dbá o naplnění těchto požadavků, stanoví především zákony v oblasti práva životního prostředí a dále také zákony týkající se ochrany přírody a krajiny, rostlinstva a živočichů.⁵⁸

Stejskal však je jedním ze zástupců, který není zcela spokojen s formulací tohoto článku a navrhuje jeho úpravu v širším znění ve smyslu *de lege ferenda* na následující: „*Stát a územní samosprávné celky zajišťují vysokou úroveň ochrany životního prostředí, s cílem zachování, ochrany a zlepšování kvality přírody, krajiny a biologické rozmanitosti a jsou zodpovědné za šetrné využívání přírodních zdrojů v souladu se zásadou trvale udržitelného rozvoje.*“⁵⁹ Z upravené verze čl. 7 tak můžeme vyzdvihnout, že ze současné odpovědnosti, kterou nese pouze stát, by došlo k rozšíření také na územně samosprávné celky, což by znamenalo decentralizaci této odpovědnosti. Druhý, podstatný rozdíl je možné spatřovat v rozšíření použitých pojmů, konkrétně tedy pojmů: „*krajina, biologická rozmanitost a trvale udržitelný rozvoj.*“ V souladu s vymezením pojmu krajina, jak o něm bylo pojednáváno na začátku druhé části, se domnívám, že v tomto případě se jedná o konkretizaci a pojmové zosvětlení vymezení spojení přírodní zdroje, jak je pojednáváno v současné podobě v čl. 7.

56 Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. Brno : Masaryk University, 2010
<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.

57 Čl. 7 Ústavy.

58 Dny práva – 2010 – Days of Law, 1. ed. Brno : Masaryk University, 2010
<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.

59 STEJSKAL, Vojtěch. Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody. 1. vydání, Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2012, str. 247.

Poslední úpravou, kterou v navrhovaném pojetí doc. Stejskala nalezneme, je zvýšený důraz, který je kladen na stav *pro futuro* a zlepšování již částečně změněného stavu přírody zpět do stavu co nejvíce původního a dlouhodobě udržitelného.

Vymezení ochrany přírody a krajiny je také obsaženo v čl. 35 Listiny, které obsahově navazuje na vymezení Ústavní:

„(1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.

(2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

(3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.“

První odstavce pojednává o právu každého žít v příznivém životním prostředí. Opět se setkáme s neurčitým právním pojmem „*příznivé prostředí*“, které je neurčitým právním pojmem a jeho výklad je pojímán z mnoha perspektiv. Právní věda jej vykládá jako prostředí neznečištěné nebo zatížené do stanovených limitů, (míry).⁶⁰ Druhý odstavce nám rozšiřuje právo na informace podle čl. 17 odst. 1.⁶¹ Třetí odstavce klade zákonné meze ohrožování a poškozování životního prostředí⁶², které jsou adresovány obecně všem - tedy jak státu, tak fyzickým a právnickým osobám. Konkretizace limitů je stanovena v jednotlivých zákonech, které nám určují právě tuto míru a sankce za její překročení.

Na zákonné úrovni je za základní úpravu ochrany a přírody považován již zmiňovaný ZOPK, ve znění pozdějších předpisů. Ochrana přírody a krajiny je zde pojímána jako: „*(...) vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.*“⁶³

60 KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. 810 stran. Právnické učebnice. str. 398.

61 DAVID, Roman. *Ústava České republiky; Listina základních práv a svobod: úplné znění, doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů*. 3., přeprac. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. str. 228.

62 Tamtéž. str. 228.

63 § 2 odst. 2 ZOPK.

Jako již bylo pojednáváno na úrovni mezinárodní a Evropské, ani zde by se nemělo jednat jen o pasivní ochranu a konzervaci již dosaženého stavu, ale také o aktivní činnost s cílem zachování a hlavně obnovy biologické rozmanitosti na úrovni ekosystémů, druhů i genů. Dále se také jedná o provádění opatření na zlepšování stavu přírodního prostředí či obnovu funkcí ekosystémů a obnovu krajiny.⁶⁴

Ustanovení § 2 odst. 2 ZOPK, pak demonstrativně vyjadřuje představu zákonodárce, jaké prostředky se užijí při ochraně přírody a krajiny a jak tedy dochází k naplnění účelu zákona stanoveného v § 1. Jedná se pak zejména o:

- a) ochranou a vytvářením územního systému ekologické stability krajiny,*
- b) obecnou ochranou druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a zvláštní ochranou těch druhů, které jsou vzácné či ohrožené, pozitivním ovlivňováním jejich vývoje v přírodě a zabezpečováním předpokladů pro jejich zachování, popřípadě i za použití zvláštních pěstebních a odchovných zařízení,*
- c) ochranou vybraných nalezišť nerostů, paleontologických nálezů a geomorfologických a geologických jevů i zvláštní ochranou vybraných nerostů,*
- d) ochranou dřevin rostoucích mimo les,*
- e) vytvářením sítě zvláště chráněných území a péčí o ně,*
- f) účasti na tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů s cílem zajistit ekologicky vhodné lesní hospodaření,*
- g) spoluúčasti v procesu územního plánování a stavebního řízení s cílem prosazovat vytváření ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny,*
- h) účasti na ochraně půdního fondu, zejména při pozemkových úpravách,*
- i) ovlivňováním vodního hospodaření v krajině s cílem udržovat přirozené podmínky pro život vodních a mokřadních ekosystémů při zachování přirozeného charakteru a přírodě blízkého vzhledu vodních toků a ploch a mokřadů,*

64 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 11.

- j) obnovou a vytvářením nových přírodně hodnotných ekosystémů, například při rekultivacích a jiných velkých změnách ve struktuře a využívání krajiny,*
- k) ochranou krajiny pro ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace,...*

Tento výčet je však pouze demonstrativní a nikoliv taxativní. Vnitrostátní právní řád tak nabízí i další právní nástroje, které napomáhají ochraně přírody a krajiny.⁶⁵ Konkrétně by pak zde bylo na místě zmínit zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a jeho §2⁶⁶, dle kterého se posuzují vlivy záměrů a koncepcí mj.⁶⁷ také na krajinu a kulturní památky.

Pokud bychom ale setrvali ještě v ZOPK, můžeme z něj vyčíst určitá hlediska, dle kterých je možno ochranu přírody a krajiny dělit. Sám zákon ochranu dělí dle hlediska úrovně ochrany na obecnou a zvláštní a z hlediska objektu na územní a druhovou. Vzhledem ke krajině, která je hlavním předmětem této kapitoly, se budu zabývat především obecnou ochranou územní, která je realizována prostřednictvím specifických nástrojů (prostředků ochrany). Jsou jimi územní systémy ekologické stability, významné krajinné prvky, krajinný ráz a přírodní parky a přechodně chráněné plochy aj. Na druhé straně obecná ochrana druhová se vztahuje na všechny druhy rostlin a živočichů, ta však nebude v práci dále podrobně rozebírána.

Opačným druhem k ochraně obecné je ochrana zvláštní, která se však shodně dělí na územní a druhovou. Stejně jako tomu bylo v předchozím případě i zde je zvláštní ochrana druhová založena na zpřísněném režimu nakládání s vybranými druhy rostlin a živočichů, kteří ovšem nejsou hlavním předmětem rozebíraným v této práci. Daleko důležitější je tak opět ochrana územní, pro kterou ZOPK zakotvuje šest taxativně upravených kategorií. Jedná se tedy konkrétně o: národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.⁶⁸ V rámci

65 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 12.

66 Zákon č. 100/2001 Sb. *Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí)*.

67 V zákoně se krom krajiny a kulturních památek hovoří také např. o živočišných a rostlinách, ekosystémech, biologické rozmanitosti aj.

68 ZOPK, §14 odst. 2.

kapitoly veřejného užívání krajiny bude ještě o těchto zvláště chráněných územích pojednáváno širěji. Zejména dva zmíněné nástroje vztahující se k obecné ochraně území - tedy krajinný ráz a významný krajinný prvek rozeberu v další podkapitole samostatně.

2.3 Významný krajinný prvek a jeho ochrana

V návaznosti na předchozí kapitolu se nyní budu zabývat pojmem významného krajinného prvku (dále jen „VKP“) který je jedním z pilířů obecné územní ochrany přírody a krajiny.⁶⁹ VKP má svou legální definici obsaženou v ZOPK, podle něž je: „významný krajinný prvek jako ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy. Dále jsou jimi jiné části krajiny, které zaregistruje podle § 6 orgán ochrany přírody jako významný krajinný prvek, zejména mokřady, stepní trávníky, remízy, meze, trvalé travní plochy...“⁷⁰

Aby tedy mohla určitá část krajiny být považována za VKP, měla by dle rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu.⁷¹ splňovat alespoň jeden ze tří uvedených významů, a to tedy zejména: přispívat k estetické hodnotě, udržovat ekologickou stabilitu a nebo utvářet typický vzhled krajiny. Zákonodárce tak rozlišuje množinu VKP, jejímž významem je primárně estetická hodnota posuzovaná s ohledem na typický vzhled krajiny a množinu VKP, která primárně svým ekologickým a geomorfologickým působením přispívá k udržení stability krajiny. Samozřejmě je možné, aby nastala situace, kdy VKP bude mít zároveň hodnotu jak estetickou, tak i funkční.⁷²

Na základě tohoto ustanovení dále můžeme dovozovat, že ZOPK rozlišuje VKP *ex lege*, kterými jsou lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. VKP se však mohou *ex actu* stát také jiné části krajiny, které zaregistruje podle §6 orgán ochrany přírody jako VKP. Především se bude jednat o mokřady, stepní trávníky, remízy ... atd.⁷³ Tento výčet však je pouze demonstrativní a pokud

69 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 18.

70 ZOPK §3 odst. 1 písm. b).

71 Rozsudek NSS ze dne 23.02.2011 - As 87/2010 - 108.

72 VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2018. xix, 676 stran. Beckova edice komentované zákony. str.23.

73 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 19.

jiná část krajiny splňuje znaky VKP, je možno ji zaregistrovat ve správním řízení za dodržení postupů dle §6 ZOPK. Registrace je možná i v situacích, kdy se jedná o cenné plochy porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků, tedy částí krajiny s výrazným podílem lidské činnosti při jejich tvorbě.⁷⁴

Je zcela logické, že pro svoji důležitost je VKP přiznána také určitá míra ochrany. Nalezeneme ji v § 4 odst. 2 ZOPK. Dle tohoto zákona jsou VKP chráněny před poškozováním a ničením a využívají se pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení nebo oslabení jejich stabilizační funkce.⁷⁵ Opět pouze demonstrativně jsou pak v zákoně uvedeny činnosti, které by mohly být zásahem s negativním účinkem, jedná se zejména o umístování staveb, pozemkové úpravy, změny druhu nebo způsobu využití pozemků, výstavbu lesních cest, odvodňování pozemků aj. To však neznamená, že by části krajiny, které jsou VKP nebylo možné hospodářsky využívat, toto využití je však limitováno tím, že nesmí dojít k narušení možnosti obnovy VKP nebo ohrožení či oslabení ekostabilizační funkce.⁷⁶

Pokud by však takový zásah mohl poškodit či zničit VKP nebo jej ohrozit či oslabit jeho ekologicko-stabilizační funkci, ukládá ZOPK v § 4 odst. 2 povinnost opatřit si závazné stanovisko orgánu ochrany přírody k provedení tohoto zásahu.⁷⁷

2.4 Krajinný ráz

Posledním pojmem který bych chtěl v této kapitole zmínit, je pojem krajinného rázu, jehož legální definici nám opět poskytuje ZOPK v §12. Krajinným rázem se rozumí: „*přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu.*“ Krajinný ráz je specifickým institutem územní ochrany, kdy je zákonem pomýšleno na ochranu určitého místa primárně pro jeho estetický, kulturní a historický význam.

Ochrana krajinného rázu je zde tedy založena na myšlence, že krajina je v tomto případě tvořena prvky přírodními a kulturními, které se společně historicky vyvíjely a existují tudíž na určitém místě ve vzájemně harmonickém uspořádání.

74 Tamtéž, str. 19.

75 ZOPK - §4 odst. 2.

76 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 35

77 Tamtéž, str. 36.

Narušením této primárně estetické harmonie by pak mohlo docházet k narušení přirozených a ustálených vztahů.⁷⁸ Neurčitost tohoto vymezení nám však přináší celou řadu otázek, na které postupem času byla nucena reagovat až judikatura.

Jednou z otázek, kterou byl soud nucen zodpovědět, byla otázka do jaké míry lze s krajinným rázem pracovat z hlediska jeho proměnlivosti.

Na to reagoval Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku tím způsobem, že: *„poměry určitého území nemohou být zpravidla navždy konzervovány a mohou se měnit. Změny ve využití území v průběhu času, včetně nejrůznějších stavebních aktivit, jsou přirozenou součástí vývoje společnosti a jednotlivců jim a priori nemá právo bránit. Zvláště v urbanizovaných oblastech může být nová výstavba zcela přirozeným a logickým způsobem využití určitého ještě nezastavěného území. Nová výstavba tedy nemůže být odmítána a může do krajinného rázu dané lokality zasáhnout, a to nejrůznějším způsobem. Může krajinný ráz lokality jak zhodnotit, např. tím, že se urbanisticky vhodně začlení do krajiny a stane se třeba harmonickou součástí, dominantou či významným krajinným prvkem, tak sice znehodnotit, ale v míře, která v porovnání s jinými důležitými zájmy je únosná a povaze věci odpovídající. V obou těchto eventualitách je zásah do krajinného rázu přípustný. Je však třeba se v každém případě vyvarovat extrémních postojů a řešení a snažit se o vyvážení a harmonizaci konkurujících si zájmů a pokud možno o minimalizaci zásahů do právní sféry všech dotčených osob.“⁷⁹*

Nejvyšší správní soud zde tedy přímo uvedl, dle mého názoru zcela logicky, že krajinný ráz je a musí být schopen vývoje a podléhá tak změnám ve využití určitého území v určitém čase. Při posouzení změny krajinného rázu je tedy třeba hodnotit stav, který trvá před samotnou změnou a který činí krajinu pro některou z jeho charakteristik jedinečnou, se stavem, který nastane po konkrétním zásahu (např. umístěním stavby). K takovému zásahu je třeba nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody,⁸⁰ který je vydáván za použití §90 odst. 1 ZOPK. Bude-li se v tomto případě jednat o podklad pro rozhodnutí dle zvláštních právních předpisů⁸¹, bude vydán souhlas formou závazného stanoviska ve smyslu § 149 zákona č. 500/2004 Sb., (dále jen „správní řád“). Stanovisko je závazné ve

78 VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2018. xix, 676 stran. Beckova edice komentované zákony. str. 125.

79 Rozsudek Nejvyššího správního soudu, ze dne 10. 09. 2009, sp. zn. 7 As 52/2009-227.

80 ZOPK §12 odst.2.

81 Např. vodní zákon, stavební zákon aj.

výrokové části rozhodnutí a pokud by tak bylo vydáno závazné stanovisko znemožňující žádosti vyhovět, musel by správní orgán žádost zamítnout.⁸²

Účelem zavedení institutu krajinného rázu by se tak dalo hovořit o jakési snaze zákonodárce zamezit narušení typického vzhledu krajiny a jejího typického vzezření, výstavbou nekvalitních architektonických projektů. Byť by mohl někdo namítat, že se v případě Krajinného rázu jedná v první řadě „pouze“ o estetickou složku krajiny a nedotýká se tedy toliko její funkčnosti, je žádoucí, aby zde tato forma byla zakotvena.

V souvislosti s orgány ochrany přírody, taxativně vymezenými v § 75 ZOPK se chci ve stručnosti zmínit o Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR (dále jen „Agentura“), která je právě jedním z klíčových zástupců orgánů ochrany přírody a bude se vztahovat i k tématu zvláště chráněných krajinných území, rozebíraných ve třetí kapitole. Agentura byla zřízena § 75 odst. 2. ZOPK jako správní úřad, který je podřízen Ministerstvu životního prostředí. Agentura zastává hned několik důležitých činností, mezi které patří například správa a provozování informačního systému ochrany přírody dle § 72d ZOPK, provádění potřebných přírodovědných průzkumů, monitoring, dokumentace a šetření v ochraně přírody dle § 78 odst. 8 ZOPK. Agentura je také příslušná na základě zadání od Ministerstva životního prostředí zpracovávat záměry na vyhlášení národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací, národních přírodních památek nebo ochranných pásem těchto zvláště chráněných území dle § 78 odst. 12 ZOPK. Činností, které Agentura vakuává, je pochopitelně mnohem více a uvídám zde pouze ty činnosti, které mají vztah k tématu práce.

82 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 115.

3. Veřejné užívání krajiny

Předchozí kapitoly se zaměřovaly především na teoretické vymezení základních pojmů, jakými byl institut obecného a zvláštního užívání, definice krajiny a její ochrana. V poslední a nejobsáhlejší kapitole chci svoji pozornost směřovat na veřejné užívání krajiny jako na konkrétní spojení obecného užívání s pojmem krajina, tak jak byl vymezen ve druhé části práce. Konkrétně zde budu pojednávat o přístupu do krajiny a jeho omezení, dle zákonné úpravy ZOPK, dále také o související limitaci spojené se zvláště chráněnými územími a také úpravě veřejného užívání lesa, který je považován za součást krajiny.

Jak již bylo popsáno ve druhé kapitole, je pojem krajina chápán velmi široce a jeho pojmové vymezení se jeví jako problematické. Panuje však všeobecný konsenzus potvrzený soudní judikaturou, který urbanizovaná území a území s civilizačními prvky pod krajinu nezařazuje. Volný přístup do krajiny, jak je zakotven v právním řádu České republiky, ale i například ve Skandinávii a Anglii, je nejčastěji využíván z důvodu rekreace, provádění volnočasových aktivit a také dopravní potřeby. Ty se poslední dobou stávají stále populárnější a tak není divu, že se kromě pěší turistiky a cyklistiky, můžeme stále častěji setkat také například s jízdou na elektrokolech či koloběžkách, geocashingu nebo horolezectví.

3.1 Přírodní statek

V kapitole první jsem pojednával o pojmu materiálního statku, který je však možné v souvislosti s touto kapitolou ještě více specifikovat a to jako statek přírodní: „*Přírodními statky rozumíme podmnožinu materiálních statků*“⁸³ Dle Huneše je základním kritériem pro závěr, zda je určitá věc přírodním statkem skutečnost, že věc vznikla bez ohledu na činnost člověka.⁸⁴ Toto vymezení je však nutno pojímat poněkud volněji, neboť přísně vzato bychom dle tohoto vymezení v prostoru České republiky pravděpodobně nenašli téměř žádná místa, kde by člověk nezanechal své stopy. Odlišnou definici nalezeneme u Damohorského, který pojímá o přírodních statcích jako o složkách životního prostředí, které

83 Huneš, K., Tomoszková, V. a kol. Veřejné užívání přírodních statků. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 56.

84 Tamtéž, str. 56.

člověk využívá k uspokojování svých potřeb, takové statky lze označit jako statky přírodní.⁸⁵

V souladu s výše uvedenými definicemi jsou za typické příklady přírodních statků označovány les, krajina, voda a ovzduší. Tyto přírodní statky jsou také nejčastěji spojovány s veřejným užíváním a konkrétně krajina a les zde budou následně rozebrány.

Veřejné užívání lesa totiž velmi úzce souvisí a často se i prolíná s veřejným užíváním a přístupem do krajiny, proto je dle mého názoru nutné rozebrat oba režimy a neoddělovat je od sebe.

3.2 Přístup do krajiny

Přístup do krajiny je projevem svobody pohybu, jejíž Ústavní základ je dán čl. 14 odst. 1 Listiny - „*Svoboda pohybu a pobytu je zaručena*“. Z tohoto ustanovení Listiny tak především vyplývá, že se každý, tedy občan i jiná osoba legálně pobývající na našem území, může volně pohybovat a pobývat na kterémkoli místě.⁸⁶

Limitem svobody pohybu ve volné přírodě je opět čl. 14 LZPS, tentokrát však odst. 3, který zakotvuje ochranu přírody a krajiny jako jeden z důvodů omezení⁸⁷ - „Tyto svobody mohou být omezeny zákonem,... též z důvodu ochrany přírody.“⁸⁸ ZOPK se tak po Ústavě snaží zajistit pravidla pro pohyb veřejnosti po krajině, resp. jak zákonodárce sám pojmenovává celé ustanovení §63 tohoto zákona, pojednává tak jako o „*přístupu do krajiny*.“ Veřejné užívání krajiny se tak musí snažit najít rovnováhu mezi zájmem na umožnění užívání volné krajiny veřejností, ochranou majetkových práv vlastníků dotčených pozemků, ale v neposlední řadě také již výše zmíněný zájem ochrany přírody a krajiny.⁸⁹ Pomyslný trojúhelník, který nám při snaze o tvorbu kompromisu vznikne je nesmírně křehký a je téměř nemožné dospět k ideálnímu řešení. Pokud bychom například opět upozadili ochranu přírody a krajiny za majetková práva vlasníků

85 DAMOHORSKÝ, M. Základy ochrany životního prostředí. In: Damohorský, Milan a kol., Právo životního prostředí. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 4.

86 KLÍMA, Karel, Ústavní právo. 5 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. str. 328.

87 Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 494.

88 LZPS čl. 14 odst. 3.

89 Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 494.

pozemků a svobodu pohybu, došlo by pravděpodobně velice rychle ke zhoršení stavu životního prostředí a dost možná také k jeho nenávratnému poškození.

Stejně tak bychom mohli čistě teoreticky uvažovat o zpoplatnění přístupu do krajiny, jako tomu dříve bylo na území národních parků do přijetí zákona č. 123/2017 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*velká novela*“).

Zákon zde v § 24 počítal s tímto ekonomickým nástrojem, který měl krom své fiskální funkce také do jisté míry regulovat přísun návštěvníků a chránit tak jednotlivé lokality před nadměrným zatížením. V této, dnes již neexistující podobě zde zákon pracoval se čtyřmi typy poplatků: poplatky za vjezd, setrvání, jízdu motorovými vozidly na území národních parků a vstup do jeho vybraných míst mimo zastavěná území obcí^{90,91}. Důvodová zpráva však poplatkovou povinnost označila za nadbytečnou a to především kvůli ekonomické neefektivnosti a velkým technickým potížím spojeným se samotným výběrem poplatku. Na základě zániku tohoto ustanovení se tedy můžeme domnívat, že poplatková povinnost by byla ať již z důvodu technických obtíží při vybírání poplatku či z důvodu neoprávněného zásahu do svobody pohybu, nereálná. To také podporuje fakt, že v kontinentálním typu se zpravidla neobjevuje poplatková povinnost za přístup do krajiny.

Je však na místě zmínit, že i přesto, že se v tuzemsku tato úprava vytratila, v některých světových národních parcích nebo jeho obdobách se i nadále používá. Jejím účelem je zde především regulační, kdy vysoký poplatek za přístup má zmírnit nadměrný zájem turistů a selektovat pouze tu část z nich, která má dostatek finančních prostředků. Příkladem takového masivního zpoplatnění je například přístup do jedinečného a člověkem téměř nedotčeného soustroví Galapág,⁹² či v poslední době stále populárnějšího výstupu na horu Mt. Everest.

90 §24 ZOPK : Za vjezd a setrvání motorovými vozidly na území národního parku nebo za vstup do jeho vybraných míst mimo zastavěná území obcí může orgán ochrany přírody vybírat poplatek. tento poplatek neplatí osoby pracující, trvale bydlící nebo fyzické osoby vlastníci rekreační objekty na území národního parku.

91 Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, str. 228.

92 KONEČNÁ, IN: Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, str. 229.

3.2.1 Volný průchod krajinou

Na Ústavně zakotvenou svobodu pohybu obsaženou v LZPS, navazuje také ZOPK ustanovením §63, které stanovuje právo každého na volný průchod krajinou: „Každý má právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby...“⁹³

Logickým výkladem tohoto ustanovení však budeme moci dovozovat, že se právo volného průchodu nevztahuje na pozemky ve vlastnictví fyzických osob, jejichž pozemky jsou tak z volného průchodu krajinou vyňaty. Původem tohoto vyjmutí je období, ve kterém bylo ustanovení vytvořeno. V období kolem roku 1992⁹⁴ probíhaly restituční a další transformační procesy, které se týkaly pozemkového vlastnictví s cílem poskytnout zvýšenou ochranu těm fyzickým osobám, které obsah svého vlastnického práva rovněž realizovaly nebo je přenechaly do nájmu, resp. pachtu jiným fyzickým osobám. Právě tyto pozemky jsou těmi, které jsou z volného průchodu vyloučeny. Na druhé straně případy, kdy fyzické osoby přenechaly užívání svých pozemků státu, obci nebo jiné právnické osobě logicky byly a jsou předmětem volného průchodu krajinou.⁹⁵

Tato relativně jednoznačná teorie, která rigidně rozděluje, jaké pozemky jsou předmětem volného přístupu do krajiny a které ne, je však daleko více problematická v praxi. Osoba běžně se pohybující krajinou, ať z důvodu rekreace, dopravy či jiného, zcela logicky nemá šanci určit na jakém pozemku se nachází a kdo je jejím vlastníkem.⁹⁶

Současná zákonná úprava tak dle mého názoru dostatečně nereflektuje aplikační praxi. Realitu volného přístupu do krajiny pak trefně shrnul Kocourek, který v jednom z článků uvedl: „...*Sociální realita pak je nutně taková, že se volný přístup do krajiny rozšiřuje i na pozemky ve vlastnictví fyzických osob.*“⁹⁷

Průchová se tak zamýšlí nad dvěma variantami řešení *de lege ferenda*, jednou z nich by byla úplná absence majetkoprávního hlediska, stejně jako je tomu u obecného užívání lesů. Druhou, opačnou variantou, je pak zcela vyloučit

93 ZOPK §63 odst. 2.

94 Konkrétně zákon vstoupil v platnost dne 25.03.1992 a nabyl účinnosti od 01.06.1992.

95 Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 496.

96 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 346

97 KOCOUREK, Tomáš. Omezení vlastnického práva dle zákona o ochraně přírody a krajiny aneb propast mezi obecným a veřejným zájmem. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/ustavko/kocourek.pdf>.

právo volného průchodu krajinou a omezit pohyb osob na těchto pozemcích pouze na stezky a pěšiny.⁹⁸ Již samotná představa skutečné existence jednoho z uvedených řešení dává tušit, že by se však nedosáhlo kýženého účinku a teorie a praxe by tak i nadále zůstaly rozštěpeny. Tato úvaha tak ještě více potvrzuje křehkost těchto vztahů, tak jak bylo popsáno výše a potvrzuje, že byť je současná úprava v některých ohledech nedokonalá a její původní myšlenka více než 30. let stará, jedná se o úpravu v tichosti a s obecným konsenzem fungující.

Ze samotného § 63 odst. 2 také vyplývají určitá omezení, která musí osoba vstupující do krajiny brát v potaz, konkrétně nezpůsobit škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahovat do práv na ochranu osobnosti či sousedských práv.⁹⁹ Je přitom také povinna respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy.¹⁰⁰ Tato omezení nejsou rozhodně aplikovatelná pouze na pohyb ve volné krajině, neboť požadavek aby nebyla způsobena újma na cizím majetku je upraven v občanském zákoníku, stejně jako povinnost nezasahovat do osobnostních práv. Opětovnou zmínku v ZOPK je tak nutné vnímat jako zdůraznění již existující soukromoprávní úpravy obsažené v ObčZ.

I dovětek tohoto ustanovení není ničím jiným než připomenutím, že §63 není možné vnímat samostatně, ale v kontextu i jiných obecně závazných předpisů.

3.2.2 Limitace volného průchodu krajinou

Další limity, které omezují volný přístup do krajiny nalezneme hned v následujícím odstavci¹⁰¹, který formou negativního výčtu stanovuje konkrétní pozemky, které budou z volného průchodu vyloučeny. Konkrétně se jedná o: „*zastavěné či stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat.*“ Tento výčet pracuje s konkrétními druhy pozemků, které mají také specifický způsob jejich využití, kterým je primárně zemědělská a stavební činnost.

98 PRŮCHOVÁ, Ivana, In: Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 496.

99 Za sousedská práva bychom mohli označit souhrn občanskoprávních norem, které upravují vztahy vlastníka a třetích osob při užívání zpravidla nemovité věci. Jejich úprava je zakotvena v občanském zákoníku, konkrétně v §1011 - §1044. Sousedská práva upravují zejména imise, rozhrady nebo třeba právo nezbytné cesty.

100 ZOPK §63 odst. 2.

101 ZOPK §63 odst.3.

U těchto pozemků dovozujeme nepřístupnost permanentní, která ovšem již nebude platit u orné půdy apod., neboť zde je nepřístupnost stanovena jen v určitém období- „Orná půda, louky a pastviny jsou z oprávnění vyloučeny v době, kdy může dojít k poškození porostů či půdy nebo při pastvě dobytka.“¹⁰²

Netaxativnost tohoto ustanovení je pak zřejmá z poslední části výše uvedeného odstavce, který dovoluje možnost, aby zvláštními předpisy nebo tímto zákonem bylo oprávnění podle druhého odstavce omezeno nebo upraveno odchýlně. Úpravou obsaženou taktéž v ZOPK bude bezpochyby §90 odst. 2, který stanovuje specifický právní režim pro území sloužící zájmům obrany státu: „ustanovení § 4 odst. 2 a § 6, 7, 8, 12, 63 a 70 se nevztahují na činnosti konané v přímé souvislosti se zajištěním obrany nebo bezpečnosti státu, zejména z důvodu výcviku nebo cvičení ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů...“ Logicky se s důležitostmi veškerých činností konaných v zájmu obrany státu upozaďuje také samotná ochrana přírody a krajiny, což je patrné rovněž z tohoto paragrafu: „Případné poškozování přírody z důvodu obrany státu v těchto případech nesmí překročit nezbytně nutnou míru.“

Zmiňovanou úpravou odchýlnou než v ZOPK by mohl být např. vodní zákon a jeho §30 (Ochranná pásma vodních zdrojů), Lesní zákon - §19 a §20 (Omezení obecného užívání lesa) a v neposlední řadě také zákon o myslivosti a jeho § 9 (Omezení a zákazy dané v zájmu ochrany).

3.2.3 Oplocování a ohrazování pozemku

Volný přístup do krajiny je dle § 63 odst. 2 ZOPK však nevylučuje možnost aby si vlastník pozemku mohl pozemek oplotit nebo ohradit. Krom dodržení stavebních předpisů je také povinnen postupovat tak, aby i po oplocení zůstala každému možnost volného průchodu krajinou. Tato povinnost se bude týkat jen pozemků, které nejsou z volného průchodu vyloučeny: „Při oplocování či ohrazování pozemků, které nejsou vyloučeny z práva volného průchodu podle odstavce 3, musí vlastník či nájemce zajistit technickými nebo jinými opatřeními možnost jejich volného průchodu na vhodném místě pozemku.“¹⁰³ Oněmi technickými prostředky budou v praxi např. vrátka, žebříky nebo také průchody

102 ZOPK §63 odst.3..

103 ZOPK §63 odst. 4.

skrz obory pro lesní zvěř, vede-li skrze ně vyznačená trasa Klubu Českých turistů.¹⁰⁴ Z hlediska zamezení přístupu k obecnému užívání, způsobenou oplocením deklaroval Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku, že postačí pouhé ztížení přístupu a nemusí se tedy jednat o úplné a uzavřené ohraničení pozemku.¹⁰⁵

Ustanovení tak cílí na zachování volného průchodu krajinou i v případě, že se nájemník resp. vlastník rozhodnou svůj pozemek ohradit či oplotit. Judikatura nám pak dovozuje, že zachování práva na volný průchod by mělo být pro dané osoby co nejméně invazivní a samotné technické nebo jiné opatření by mělo být umístěno tak, aby jedince co nejméně obtěžovalo.

3.2.4. Odpovědnost v rámci práva na přístup do krajiny

Z časového hlediska nejmladším ustanovením týkajícím se užívání krajiny je odst. 5, přidaný do paragrafu 63 velkou novelou. Touto novelou, zcela nově aplikované ustanovení, upravuje povinnosti osob, které přístupu do krajiny využijí. Zprošťuje také vlastníky pozemků z povinnosti nahradit škodu osobám, které se v rámci volného přístupu do krajiny pohybují na jejich pozemcích.¹⁰⁶

Obdobně jako je tomu u užívání lesa¹⁰⁷, se tak i zde rozhodl zákonodárce aplikovat právní zásadu, při které je stanovena vlastní odpovědnost každého, kdo se pohybuje v přírodě či volné krajině¹⁰⁸: *„Každý je povinen při pohybu na cizích pozemcích včetně pohybu na pozemních komunikacích, stezkách a pěšinách, vyznačených cyklostezkách, odpočinkových místech, tábořištích a v altáncích mimo zastavěná území obcí dbát své osobní bezpečnosti nebo bezpečnosti osob svěřených a přizpůsobit své jednání stavu přírodního prostředí na těchto pozemcích a nebezpečím v přírodě obvyklým. Vlastníci pozemků neodpovídají za škody na majetku, zdraví nebo životě, vzniklé jiným osobám působením přírodních*

104 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 346.

105 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 09.11.2011, sp. zn. 9 As 49/2011 - 59. Soud zde argumentoval tím, že „postačuje oplocení lesa ze tří stran ztíží a tím omezí možnost vstupovat do lesa, nemusí tedy dojít k úplnému vyloučení možnosti vstupu.“ Pouhé ztížení v případě obecného užívání lesa je tedy již možné v širším smyslu pojímat jako omezení obecného užívání lesa.

106 §63 odst. 5, Věta poslední: „Vlastníci pozemků neodpovídají za škody na majetku, zdraví nebo životě...“

107 §19 odst. 1 LesZ. Jmenovitě věta první : „Každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí...“

108 PRŮCHOVÁ, Ivana, In: Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. *Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 501.

*sil nebo vlastním zaviněním těchto osob.*¹⁰⁹ Výčet míst, po kterých se osoby mohou pohybovat je demonstrativní, nicméně jejich společným znakem je jejich umístění vně zastavěná území obce. Pokud je tedy pozemek pro ostatní osoby přístupný, zdůrazňuje toto ustanovení prevenční povinnost uživatelů krajiny a stanovuje základní rámeček jejich povinností tak, aby jim nebyla způsobena škoda.

110

Nejvyšší soud se několikrát zabýval otázkou náhrady škody za újmu způsobenou na cyklostezkách nebo pěších stezkách.¹¹¹ Jedním z těchto sporů, byl i spor o náhradu škody za usmrcení nezletilé dívky.

Případ se odehrál v roce 2007 v přírodní rezervaci Hrubovodské sutě, kdy na nezletilou dívku, projíždějící po cyklostezce, spadla část přeraženého buku a způsobila jí smrt. Konkrétní část stromu i původní kmen byly rozsáhle napadené dřevokaznou houbou a v pokročilém stádiu hniloby. V den nehody nepanovaly nijak neobvyklé podmínky a na cyklostezce se nenacházelo žádné dopravní značení, které by na případně riziko upozorňovalo. Prvostupňový soud¹¹² dospěl ke zjištění, že žalovaný státní podnik Lesy ČR, neučinil potřebná opatření k zabránění vzniku škody tím, že vůbec nekontroloval stromy rostoucí podél cyklotrasy, jejichž pád mohl ohrozit osoby pohybující se na cyklotrase, rovněž také nepožádal orgán ochrany přírody a krajiny o provedení těžby vybraných stromů a ani neupozornil na rizika průjezdu danou lokalitou. S tímto závěrem se ztotožnil odvolací soud, který souhlasil, že žalovaný porušil prevenční povinnost ve smyslu § 415 obč. zák., když neučinil taková opatření, aby vyloučil, či alespoň minimalizoval možnost vzniku škody na zdraví, majetku a jiných hodnotách a potvrdil tak odpovědnost žalovaného za škodu. Na argumentaci žalovaného odkazující na § 19 LesZ Nejvyšší soud také uvedl, že Lesy ČR jako státní podnik jsou odborným a profesionálním správcem lesních porostů, který k plnění své funkce disponuje personálem a odbornými znalostmi i zkušenostmi, jenž na něj na základě toho klade zvýšený požadavek opatrnosti a předvídání při vyhodnocování případných rizik.¹¹³

109 ZOPK §63 odst. 5.

110 MÁCHA. A., Přístup do krajiny a náhrada škody, České právo životního prostředí - vědecký časopis, dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_49.pdf, str. 41 - 55.

111 Rozsudek NS ze dne 20.02. 2002, sp. zn. 25 Cdo 2471/2000.

112 Prvostupňovým soudem v tomto případě byl Okresní soud v Olomouci a odvolacím soudem krajský soud v Ostravě.

113 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3154/2011.

Samotná důvodová zpráva k novele obsahuje také úvahu zákonodárce, o zamýšleném a chtěném stavu po aplikaci ustanovení a o vztahu s LesZ: „Analogicky k právní úpravě pohybu osob v lesích podle lesního zákona se do zákona o ochraně přírody a krajiny doplňuje významná právní zásada stanovící vlastní odpovědnost každého při pohybu v přírodním prostředí. Zákonné ukotvení této zásady se jeví jako významné nejen ve zvláště chráněných územích, kde je stav přírodního prostředí uchovávan a zlepšován pro svou přirozenost a každý návštěvník tohoto území si musí být vědom rizik spojených s pobytem v živé přírodě. Vlastníci pozemků nemohou odpovídat za škody, ke kterým dojde (na jejich pozemcích) výlučným působením přírodních sil či vlastním zaviněním návštěvníků. Nejedná se tedy o vyloučení odpovědnosti za škodu způsobené např. zařízeními instalovanými na pozemcích vlastníků (jako jsou např. žebříky, povalové chodníky), pokud tyto nejsou udržovány v řádném stavu. Problematika bezpečnosti osob při pohybu ve volné krajině je v současné době i na základě některých soudních rozsudků intenzivně diskutována a udržování bezpečnosti na cestách spadá striktně mezi povinnosti vlastníka pozemku. MŽP považuje za vhodné stanovit, že vlastníci pozemků nemohou být zodpovědní za působení přírodních sil a nemohou být postihováni za to, že trpí na svém pozemku turistické značení a s tím související návštěvnost.“¹¹⁴

Úprava odpovědnosti vlastníka lesa za újmu způsobenou při realizaci práva na přístup do krajiny a při obecném užívání lesa však není shodná, ale v podstatných rysech se liší. Úprava dle § 19 odst. 2 LesZ vylučuje odpovědnost vlastníka lesa ve všech případech s výjimkou újmy způsobené úmyslně. V případě § 63 odst. 5 ZOPK je obsažena obecná liberace vlastníků pozemků zatížených přístupem do krajiny - v rozsahu působení přírodních sil nebo vlastního zavinění uživatelem.¹¹⁵

V hodnocení a vzájemné komparaci obou úprav Huneš shledává uvedené rozdíly jako nezanedbatelné, leč nedůvodné. Konstatuje, že pokud je obecnou právní úpravou bez dalšího vyloučena odpovědnost vlastníka pozemků za újmu způsobenou působením přírodních sil a vlastním zaviněním uživatele, jeví se

114 Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb., bod 16.

115 Huneš, K., Tomoszková, V. a kol. Veřejné užívání přírodních statků. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 71.

nelogicky, aby úprava pro lesy obsahovala další úpravu s ještě širším rozsahem vyloučení odpovědnosti.¹¹⁶

Ne zcela souhlasný přístup k formulaci odst. 5 vyjádřil rovněž Mácha, který v jednom z odborných článků kritizoval článek pro jeho eventuální zmatečnost a také konstatuje, že původní záměr tohoto článku podle něj nebyl naplněn, především z toho důvodu, že představuje pouze opakovanou deklaraci a pouhé zdůraznění principů, na kterých je postavena povinnost nahradit škodu podle NOZ¹¹⁷. Fakticky k vyloučení odpovědnosti za škodu nedochází a stále je nutné aplikovat OZ, především pak § 2901.^{118 119}

3.2.5 Naplnění přístupu do krajiny prostřednictvím komunikačních sítí

Posledním rozebraným institutem bude první odstavec paragrafu 63, jenž upravuje velice důležitou součást samotné realizace přístupu do krajiny, totiž materii veřejně přístupných účelových komunikací, stezek a pěšin. Základem pro přístup do krajiny a její průchodnost je totiž zcela určitě existence cestní sítě, jejímž prostřednictvím je možno právo volného průchodu realizovat.¹²⁰ ZOPK neřeší pohyb po těchto komunikacích komplexně a jednotně, neboť úprava užívání pozemních komunikací je upravena v PozKom.

„Veřejně přístupné účelové komunikace, stezky a pěšiny mimo zastavěné území není dovoleno zřizovat nebo rušit bez souhlasu příslušného orgánu ochrany přírody. Obce vedou přehled o veřejně přístupných účelových komunikacích, stezkách a pěšinách v obvodu své územní působnosti.“¹²¹

Veřejně přístupná účelová komunikace dle § 2 odst. 1 PozKom je v první řadě pozemní komunikací, která je v tomto ustanovení definována jako dopravní cesta, jenž je určena k užití silničními a jinými vozidly a také chodci, včetně

116 Tamtéž, str. 72.

117 Zákon č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník.

118 MÁCHA, A., Přístup do krajiny a náhrada škody, České právo životního prostředí - vědecký časopis, dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_49.pdf, str. 41 - 55.

119 Cit: „Snad mohu již v úvodu tohoto článku uvést, že doplnění § 63 odst. 5 ZOPK považuji za poměrně nešťastné. Nejen proto, že podle mého názoru zde nevhodný stav nebyl, ale také proto, že formulace odpovědnosti a dalších povinností v odst. 5 § 63 ZOPK působí spíše zmatečně...“

120 JELÍNKOVÁ, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 315.

121 ZOPK, §63 odst.1.

pevných zařízení nutných pro zajištění tohoto užití a jeho bezpečnosti.¹²² Je tedy zřejmé, že veřejně přístupná účelová komunikace musí být v první řadě dopravní cestou, tedy cestou na první pohled rozeznatelnou v terénu a také cestou mající svůj dopravní význam.¹²³ Zajímavou úvahu, kterou rozvedl Kočí je také fakt, že PozKom nestanovuje, že by účelová komunikace musela být nutně stavbou a tudíž by i prostě vyjeté koleje či přírodně vyšlapaná cesta mohly sloužit jako veřejně přístupná účelová komunikace. Pouze však za situace, že by splnily znaky, které byly uvedeny dříve, tedy že by se jednalo o cestu rozeznatelnou v terénu a byl zde dán také její účel. Jednorázové či náhodně projetí by tudíž pro absenci účelu nemohlo být považováno za vytvoření takové komunikace.¹²⁴

Věřně přístupnou účelovou komunikaci vymezuje § 7 odst. 1 PozKom, kde uvádí, že se jedná o pozemní komunikaci, která slouží ke spojení jednotlivých nemovitostí pro potřeby vlastníků těchto nemovitostí nebo spojení těchto nemovitostí s ostatními pozemními komunikacemi a nebo také k obhospodařování zemědělských a lesních pozemků.¹²⁵ Na druhé straně vymezení účelových komunikací neveřejně přístupných bychom našli hned v ustanovení následujícím, tedy §7 odst. 2, kde je uvedeno, že tyto pozemní komunikace jsou užívány jen v rozsahu a způsobem, které stanoví vlastník nebo provozovatel uzavřeného prostoru nebo objektu, kde se tyto komunikace nachází.¹²⁶ ZOPK s ohledem na základní vymezení užívání pozemních komunikací upravených v PozKom, pak upravuje pouze materii ohledně jejich zřizování, rušení a také jejich evidenci. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu, tak vydávají souhlas ke zřizování nebo rušení veřejně přístupných účelových komunikací, stezek a pěšin mimo zastavěné území obcí s výjimkou Zvláště chráněných území.^{127 128}

V poslední větě prvního odstavce je uložena evidenční povinnost pro obce vést přehled o veřejně přístupných účelových komunikacích, stezkách a pěšinách. K této povinnosti se již vyjádřila také judikatura, konkrétně Krajský soud v

122 PozKom §2 odst. 1.

123 KOČÍ, R.: Účelové pozemní komunikace a jejich právní ochrana. 2. aktualizované vydání.

Praha: Leges, 2015, str. 17.

124 Tamtéž, str. 18.

125 PozKom §7 odst. 1

126 PozKom, §7 odst. 2.

127 ZOPK §77 odst. 7 písm q).

128 Zvláště chráněná území ve smyslu § 14 odst. 2. (Národní parky, chráněné krajinné oblasti aj.)

Ostravě, který konstatoval, že: „Účelem vedení přehledu podle § 63 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny je mít přehled o soustavě těchto komunikačních spojnic (účelových komunikací, stezek a pěšin) jako celku, aby bylo možné posoudit otázky přístupu do krajiny a otázky průchodnosti krajiny. Není proto třeba vytvořit strukturovaný seznam předmětných komunikačních spojnic diferencující mezi předmětnými komunikačními spojnicemi tak, že by je dělil na: 1) účelové komunikace, 2) stezky, a 3) pěšiny.“¹²⁹

Z dikce ustanovení § 63 odst. 1 nevyplývá však žádná konkrétní podoba v jaké by informace měly být vedeny, stejně tak jako zde nenajdeme úpravu rozsahu tohoto přehledu ani požadavky na jeho zveřejnění či zpřístupnění. Není tedy divu, že tato značně nedokonalá úprava si žádá určité sjednocení a ideálně také modernizaci.

Průchová například navrhuje vytvořit celostátní databázi sítě komunikací, která by povinnosti kromě obcí a orgánů ochrany přírody rozšířila také na silniční úřady, vlastníky dotčených pozemků a nebo subjekty z oblasti turistického mapování.¹³⁰ I když by tato databáze na jedné straně představovala velké množství administrativní práce, na druhé straně se s nápadem vzniku takové databáze ztotožňují. Dle mého názoru by přinesla snazší kooperaci pro dotčené subjekty a pokud by se jednalo o databázi vytvořenou dle technických možností moderních technologií, bylo by i poměrně jednoduché taková data předkládat veřejnosti.

3.3. Turistická stezka a její značení

Velice populární tuzemskou rekreační činností je pěší turistika, která úzce souvisí s dostatečnou komunikační sítí a také s problematikou již rozebraných veřejně přístupných účelových komunikací, stezek a pěšin.

Pěší turistika je v České republice velice populární a má dlouhou tradici. Již v roce 1888 byl založen Klub českých turistů, (dále jen „KČT“). Tento klub pod stejným názvem přetrval až do dnes a jeho členská základna dnes čítá bez mála třicet tisíc členů.

¹²⁹ Rozsudek KS v Ostravě, 65 A 23/2015 - 53, ze dne 21.09.2016.

¹³⁰ PRŮCHOVÁ, Ivana, In: Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 496.

Po založení klubu v roce 1888 bylo v jeho stanovách uvedeno, že bude „zřizovat a označovat cesty.“¹³¹ Postupem času se i přes značné škody způsobené 2. světovou válkou podařilo vyvinout zcela přehledný a jednoduchý systém značení, který je ve světovém měřítku označován za unikátní, a který dodnes inspiruje turistické organizace po celém světě pro přechod na tento praktický model. Celá síť vyznačených pěších tras je vyznačována třípásovými značkami. Tento jednotný systém pěšího značení používá čtvercových vodorovných třípásových značek o délce strany 100 milimetrů a šířce pásů 30 milimetrů. Vnější pásy značek jsou bílé barvy a střední pás je pak různě barevný, kdy pořadí vedoucích barev podle významnosti je červená, modrá, zelená a žlutá.¹³²

Stejně jako pojem *stezka* nemá ani pojem *turistická stezka* v našem právní řádě žádnou legální definici. Dovožuji proto, že se turistická stezka dá definovat jako určitá cesta ve smyslu § 2 PozKom, která je však právě odlišena tím, že daný úsek této stezky je turisticky značen a v celkovém objemu nějak cíleně strukturován a propojen, primárním účelem takto označené stezky by pak byl pravděpodobně její rekreační a sportovní účel.

Nejasnost a roztržitost úpravy vedla téměř před deseti lety k pokusu o vytvoření nového zákona o turistických značených trasách¹³³. Skupina poslanců tehdy předložila návrh tohoto zákona, který však legislativním procesem neprošel. Zákon se ve svém navrhovaném znění zabýval například zřizováním a změnami turistických značených tras, užíváním nebo také ochranou turistických značených tras.

3.4 Zvláště chráněná území

V souvislosti s ochranou přírody a krajiny v kapitole 2.3. jsem se již zmínil o zvláštní územní ochraně, která je v ZOPK členěna do 6 kategorií.¹³⁴ Z hlediska veřejného užívání krajiny se však jedná o soubor území, ve kterých jsou z důvodu jejich důležitosti a jedinečnosti, odlišně a logicky přísněji upraveny podmínky

131 Základy právní ochrany turistických značených tras, dostupné z: <https://kct.cz/files/turisticke-znaceni/Vyvoj-znaceni.pdf>, str. 7.

132 Klub českých turistů. Dostupné na: <https://kct.cz/system-turistickeho-znaceni>, (cit. dne 12.03.2024).

133 Návrh zákona o turistických značených trasách, dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=120094>, (cit. dne 16. 03. 2024).

134 § 14 odst. 2 ZOPK: národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní památka.

svobody pohybu, stanovené v § 63 ZOPK. Tyto zákazy a omezení najdeme v části třetí ZOPK.¹³⁵

Kategorie zvláště chráněných území (dále jen „ZCHÚ“) nejsou hierarchicky uspořádány a každá kategorie slouží k ochraně odlišného druhu území. Jednotlivé kategorie se tak primárně odlišují předmětem, jehož podoba má být do budoucna zachována a případně zlepšována. Posouzení jednotlivých území za účelem aplikace správné kategorie ochrany probíhá *ad hoc* a provádí jej orgán ochrany přírody (konkrétně AOPK), který je příslušný k vyhlášení konkrétního typu zvláště chráněného území. S výběrem je také spojeno vědecké šetření ohledně stavu dochovaného životního prostředí v konkrétní lokalitě.¹³⁶

Jednotlivé kategorie se zejména v praxi rozdělují dle velikosti území na velkoplošná a maloplošná ZCHÚ. Národní parky a Chráněnné krajinné oblasti (dále jen „CHKO“) řadíme mezi velkoplošná území a ostatní kategorie pak do maloplošných. Je možné, aby se kategorie navzájem překrývaly, a tím pádem není vyloučeno, aby na území Národního parku či CHKO vznikla maloplošná zvláště chráněnná území.¹³⁷

Kde však k překryvu nedochází, je vymezení ZCHÚ v jednotlivých státech, neboť právem každého státu je si zvolit kritéria pro jejich vyhlášení a kategorizovat si chráněnná území dle svého uvážení. Důsledkem toho je značně nesourodá úroveň stejnojmenných kategorií zvláště chráněnných území napříč státy. Například ekvivalentem úpravy národního parku v Izraeli by v České republice odpovídala úprava přírodní rezervace či přírodního parku. Určitou sjednocující metodiku, byť nezávaznou, poskytuje Světová komise pro chráněnná území v rámci Mezinárodní unie ochrany přírody IUCN.¹³⁸ Tato metodika obsahuje shodně po šesti kategoriích, přičemž první kategorie je rozčleněna do dvou podkategorií.^{139 140} I přesto, že se jedná o nezávaznou metodiku, je toto členění bráno v potaz a současná úprava se snaží tomuto členění přiblížit.

135 Konkrétně §14 - §45.

136 Hanák. In: Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, s. 150.

137 Např. by se tak mohlo stát aby byla zřízena národní přírodní rezervace na území CHKO).

138 International Union for Conservation of Nature (IUCN).

139 STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016., 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. str. 122-123.

140 Ia-přísně chráněnná přírodní rezervace, Ib-oblast divočiny, II - národní park, III- přírodní památka,IV-území péče o biotopy nebo druhy, V- chráněnná krajina nebo část moře, VI- chráněnné území s udržitelným využíváním přírodních zdrojů.

3.4.1 Národní parky

Velká novela z roku 2017 značně poupravila ustanovení týkající se národních parků, došlo mimo jiné ke zpřesnění definice národního parku, stanovení dlouhodobého cíle ochrany národních parků nebo k doplnění poslání národních parků. V současné době je tak definice Národního parku v souladu s kategorizací vyjádřenou IUCN, jak bylo popsáno výše.¹⁴¹ Po novelizaci bychom tedy mohli v zákoně vyčíst, že se jedná o: „*rozsáhlá území s typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozměněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku z hlediska ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového, lze vyhlásit za národní parky.*“¹⁴²

Velká novela se také postarala o přímé vtělení konkrétní úpravy všech čtyř národních parků, které se v České republice nacházejí, do zákona. Jedná se konkrétně o Národní park České Švýcarsko, Krkonošský národní park, Národní park Podyjí a Národní park Šumava.¹⁴³

Změny se dočkala také regulace základních ochranných podmínek území národních parků, dle dikce paragrafu 16 tak dnes existují zákazy na celém území národních parků a zákazy činností na území národních parků mimo zastavěné území obcí a zastavitelné plochy. Předchozí úprava rozlišovala činnosti zakázané na celém území národních parků a činnosti zakázané na území první zóny národního parku - důvodem této změny mělo být stanovení nových dlouhodobých cílů a také nové pojetí zónace národních parků.¹⁴⁴

Ze zákazů stanovených na území národních parků mimo zastavěná území obcí a zastavitelné plochy, uvedených v §16 odst. 2 ZOPK, jsem se rozhodl demonstrativně uvést pár příkladů vztahujících se k veřejnému užívání. Zároveň jsem se rozhodl pro tyto zákazy v souvislosti s jejich hojným výskytem v praxi.

Zákaz jezdit na kole nebo na koni mimo silnice. Národní parky jsou si vědomy, že jednou z oblíbených rekreačních aktivit je právě jízda na kolech a na

141 JELÍNKOVÁ, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, str. 112.

142 § 15 odst. 1 ZOPK.

143 § 15a - § 15 d ZOPK.

144 JELÍNKOVÁ, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, str. 119.

koních, která je na jejich území však značně omezena. Proto se národní parky snaží zajistit dostatečnou délku těchto vyznačených cykloras nebo hipotras. Přímo v ustanovení je stanoven taxativní výčet osob, kterých se zákaz netýká.¹⁴⁵ Specifickou úpravu od ostatních národních parků obsahuje Návštěvní řád NP Šumava, který jako jediný dovoluje jízdu na koni na celém území s výjimkou klidových území, území s omezeným vstupem dle § 64 zákona o ochraně přírody a lesních porostů.¹⁴⁶

Zákaz tábořit a rozdělávat ohně mimo vyhrazená místa. Důsledkem Novely z roku 2017 jsou obě dvě tyto kategorie upraveny samostatně. Důvodem byly údajné potíže spojené s tím, že za naplnění porušení zákazu bylo možné považovat pouze kumulativní splnění obou dvou činností najednou, tedy stricto sensu pouze současným rozděláváním ohně a tábořením zároveň. Dle mého názoru jsou tyto dvě činnosti od sebe daleko více oddělitelné než dříve a díky vakuovaným potravinám či vyhřívanému oblečení se praktické oddělení těchto činností stalo realitou a mohou tak existovat jeden bez druhého. Zde bych tedy dovozoval, že důsledkem oddělování jednotlivých činností je i rozdělení v zákoně na dvě samostatné kategorie správnou volbou zákonodárce.

Dle sdělení MŽP č. j. 410/1114/96 se tábořením rozumí: „*souhrn různých činností umožňujících vícedenní pobyt v přírodě spojený s přenocováním, a to obvykle ve stanech (stavění stanů, příprava stravy, hygiena, likvidace odpadků atd.)*.“¹⁴⁷

Návštěvní řád NP Šumava pak ve svém návštěvním řádu přímo říká, že: „*za táboření se nepovažuje bivakování za použití bivakovacího pytle, celt, tarpu či hamaky či přenocování pouze ve spacím pytli na nezbytně nutnou dobu od večera do následujícího rána bez rozdělávání ohně a dalších výše zmíněných doprovodných aktivit.*“ Tento výklad, je tak jednoznačným potvrzením stále více se oddělující potřeby rozdělávání ohňů při táboření a tedy i jejich správného oddělení v zákoně do dvou samostatných kategorií zákazů.

145 § 16 odst. 2 písm. m) „s výjimkou jízdy prováděné členy základních složek integrovaného záchranného systému, obecní policie, ozbrojených sil České republiky...“.

146 Návštěvní řád Národního parku Šumava (cit. 18.03.2024), Dostupné z: https://www.npcs.cz/navstevnik#navstevni_rad.

147 Hanák. In: Vomáčka, V., Knotek, J. Konečná, M., Hanák, J., Dienstbier, F., Průchová, I. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, str. 186.

Ještě větší obavu než nepořádek po neukázněných turistech způsobený jejich přenocováním ve stanech, však vzbuzuje rozdělování ohně a kouření na území národních parků. Jak deklaruje návštěvní řád NP České Švýcarsko: „Rozdělování ohně je v národním parku i v chráněné krajinné oblasti tabu. Jednu z největších hrozeb pro lesy Českého Švýcarska představuje právě oheň. Téměř 90 % všech lesních požárů mají na svědomí nezodpovědní návštěvníci.“¹⁴⁸ Konkrétně u Np České Švýcarsko se dá zostřená opatrnost vztáhnout také na události z července 2022, kdy téměř 1000 hektarů tohoto unikátního území bylo spáleno požárem, který byl pravděpodobně způsoben v důsledku neopatrného počínání si jednoho z turistů.¹⁴⁹

Zákaz provozovat některé sporty mimo vyhrazená místa. ZOPK § 16 odst. 2 písm. n) zakazuje provozovat některé sporty mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody. Konkrétně se ustanovení zmiňuje o horolezeckých sportech a splavování vodních toků: „(...) je zakázáno, provozovat horolezecké sporty, splouvání vodních toků nebo jiné vodní sporty mimo místa vyhrazená orgánem ochrany přírody, ...“ Nutné rozšíření se objevilo u pojmu horolezectví, které bylo obsaženo v původní úpravě před velkou novelou. Dnešní úprava již obsahuje pojem horolezecké sporty, které pro svou rostoucí popularitu již pojem horolezectví přerostly a musí tak být pojmově obecnější. Jedním z takových příkladů je *bouldering*, který se z horolezectví vyčlenil, ale z hlediska možného poškození skalních stěn je třeba jeho činnost také regulovat.

V kompetenci každého NP je pak upravit rámec jednotlivých sportů na svém území dle specifík jednotlivých území a zájmem, který musí v konkrétním případě být chráněn. K tomu mohou správy národních parků vydat opatření obecné povahy.

V případě NP Šumava je horolezectví zakázáno na celém území bez výjimek. Jiný přístup pojal Krkonošský NP, který vydal opatření obecné povahy s jmenovitě určenými lokalitami, kde je možné horolezecké sporty provádět.¹⁵⁰

148 Návštěvní Řád NP České Švýcarsko, dostupné z:

https://www.npcs.cz/navstevnik#navstevni_rad. (cit. dne 20.03.2024).

149 Ochrana přírody, dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/pozar-v-np-ceske-svycarsko>, (cit. dne 20.03.2024).

150 OPATŘENÍ OBECNÉ POVAHY č. 3/2020 o vyhrazení lezeckých terénů na území KRNAP.

Obdobná úprava se vztahuje také na vodní sporty a splouvání vodních toků, kdy zcela zamítavě se k této otázce postavil Národní park České Švýcarsko, který vodní sporty a splouvání zakazuje na celém svém území bez výjimek. NP Šumava naopak určuje vymezené úseky, kde je možné vodní toky splouvat: „*Ke splouvání jsou z tohoto zákazu vyhrazeny za níže uvedených podmínek pouze části těchto vodních toků: Vydra, Otava, Teplá Vltava a Vltava. Ke splouvání lze použít pouze kánoe a kajaky, použití jiných plavidel je nepřípustné.*“¹⁵¹

3.4.1.1 Klidová území Národního parku

Velká novela také zavedla novou úpravu pohybu osob na území národních parků, který byl do té doby regulován v ustanovení 16 odst. 2 písm b), a zakazoval vstup mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody na území prvních zón národních parků. Tato forma regulace však byla příliš obecná a nereflekovala tak skutečnou potřebu některá území chránit více a některá území chránit méně. Zákonodárce tedy uznal jako vhodnější úpravu vymezení klidových území národních parků, kde se rovněž lze pohybovat pouze po vyhrazených cestách a trasách, ale pouze v územích, která tuto ochranu skutečně potřebují, primárně kvůli trvalému výskytu a hnízdění jedinečných druhů živočichů. Přímou v ustanovení se, stejně jako například u zákazu jízdy na kole či koních, setkáme se výjimkami, které jsou zde taxativně upraveny.¹⁵²

V souvislosti s regulací pohybu osob, byl jedním z nástrojů návštěvní řád národního parku, který však od účinnosti novely má pouze povahu informativního dokumentu pro veřejnost, jehož hlavním účelem je přehledně shrnout všechny zákazy a omezení, platná na území národního parku. Vzhledem k technologickému pokroku vřele kvitují vtělení povinnosti zveřejňovat návštěvní řád v podobě elektornického dokumentu na stránkách na internetových stránkách Národních parků. Nástrojem daleko závaznějším než je návštěvní řád co do závaznosti, je ale § 64 ZOPK: „*Hrozí-li poškození území v národních parcích, národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách a v první*

151 Návštěvní řád Národního parku Šumava (cit. 20.03.2024), Dostupné z: https://www.npcs.cz/navstevnik#navstevni_rad.

152 §17 odst. 2. : „s výjimkou vlastníků a nájemců pozemků při vstupu na jejich pozemky, členů základních složek integrovaného záchranného systému, obecní policie, ozbrojených sil České republiky...“

*zóně chráněných krajinných oblastí nebo poškozování jeskyně, zejména nadměrnou návštěvností, může orgán ochrany přírody po projednání s dotčenými obcemi opatřením obecné povahy omezit nebo zakázat přístup veřejnosti do těchto území nebo jejich částí. Zákaz či omezení vstupu musí být řádně vyznačeny na všech přístupových cestách a vhodným způsobem i na jiných místech v terénu.*¹⁵³

Aby tedy mohlo dojít k vydání opatření obecné povahy dle tohoto ustanovení, je třeba existence potenciálního nebezpečí (hrozba poškozování území, jeskynní nebo nadměrný sběr plodin¹⁵⁴), což z tohoto nástroje činí velmi silný preventivní nástroj ochrany. Samotné omezení či úplný zákaz vstupovat na tato území však musí splňovat požadavek proporcionality a minimalizace zásahu, jak deklaroval Nejvyšší správní soud: „*I kdyby zákonem stanovené skutkové předpoklady omezení či zákazu vstupu byly naplněny, jejich obsah a rozsah musí splňovat požadavek, aby šlo z hlediska územního, věcného i osobního o nejmenší omezení, které ještě postačuje k dosažení zákonem stanoveného cíle, tedy předejití poškozování území.*“¹⁵⁵

3.4.2 Chráněné krajinné oblasti

Druhou rozebíranou kategorií zvláště chráněných území budou chráněné krajinné oblasti, které se společně s národními parky řadí do tzv. „*velkoplošných zvláště chráněných území.*“ Z hlediska kvantity se jedná o nejzastoupenější kategorii zvláště chráněných území. V současné době je na území České republiky 26 CHKO, které zabírají v součtu lehce přes 14% rozlohy ČR.¹⁵⁶

Předmětem ochrany CHKO, kterým se dá odlišit od ostatních zvláště chráněných území, je primárně ochrana krajiny a přírodní, kulturní či historické charakteristiky určitého místa. Již ze samotného názvu je patrné, že krajina je v tomto ustanovení stěžejním předmětem ochrany, který jej odlišuje od ostatních ZCHÚ.

153 §64 ZOPK

154 V minulosti se jednalo primárně o nájezdy sběračů borůvek na území NP Krkonoše, viz.: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/krkonose-jsou-kvuli-sberacum-boruvek-opet-zcasti-uzavrene-111909>, (cit. dne 21.03.2024).

155 Rozdusdek NSS ze dne 15. 12. 2010, č. j. 7 Ao 6/2010-44.

156 JELÍNKOVÁ, J. Zákon o ochraně přírody a krajiny. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, str. 154.

Obdobně jako u národních parků jsou zde dány ochranné podmínky formou zákazů a omezení. Tyto zákazy však jsou vnitřně členěny do tří a nikoliv do dvou kategorií, konkrétně pak na zákazy dané na celém území CHKO a zákazy na území první a druhé zóny CHKO. Režim zón ochrany přírody chráněných krajinných oblastí upravuje právní předpis, kterým se chráněná krajinná oblast vyhláší, což je dle § 25 odst. 3 nařízení vlády.

3.5 Výjimky ze zákazů ve Zvláště chráněných územích

Stanovené zákazy ve zvláště chráněných územích nejsou neprolomitelné a dle § 43 ZOPK může orgán ochrany přírody *ex lege* udělit výjimku ze zákazů: „*Výjimky ze zákazů ve zvláště chráněných územích podle § 16, § 16a odst. 1, § 16a odst. 2, § 17 odst. 2, § 26, § 29, § 34, § 35 odst. 2 a § 36 odst. 2 může orgán ochrany přírody povolit v případě, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody anebo tehdy, pokud povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území.*“

Výjimka je nejčastěji udělena formou rozhodnutí uděleného ve správním řízení, na žádost osoby, která podá žádost v souladu se správním řádem. Kromě rozhodnutí může být výjimka udělena také formou opatření obecné povahy, a to zejména za situace, jedná-li se o blíže neurčený okruh osob.¹⁵⁷

Přímo v zákoně jsou stanoveny tři podmínky pro které je možné výjimku získat. První z podmínek je převaha veřejného zájmu nad zájmem ochrany přírody, druhou podmínkou je výjimka udělená v zájmu ochrany přírody. Třetí a poslední podmínkou je, že povolovaná činnost významným způsobem neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území.

Dle definice zvláštního užívání, provedené v první kapitole, se i zde dovozuje specifické povolení, které opravňuje osobu k výkonu činnosti jinak zakázané. Ve formálním smyslu by se tedy mohly tyto výjimky ze zákazů považovat za zvláštní užívání krajiny. Nad zákazy stanovené na zvláště chráněných územích, které by zde představovaly užívání obecné, je možné

¹⁵⁷ §43 odst. 2. ZOPK.

povolením se specifickou formou dovozovat nadměrné zatížení daného území, což dle mého názoru naplňuje základní znak zvláštního užívání.

3.6. Přestupky v rámci obecného užívání krajiny

ZOPK upravuje skutkové podstaty přestupků fyzických osob, které člení do odstavců podle možné výše uložitelné pokuty za spáchání těchto přestupků. Jedná se o přestupky s horní hranicí deset tisíc korun, dvacet tisíc korun a jedno sto tisíc korun. U osob právnických a osob fyzických podnikajících je úprava obdobná, ale zákon zde rozlišuje pouze dvě kategorie závažnosti a sice s horní hranicí pro pokutu dle prvního odstavce jeden milion korun a u druhého odstavce dva miliony korun.

Výčet přímo neupravuje skutkovou podstatu jednání, které by bylo v rozporu s obecným užíváním krajiny ve smyslu § 63, tedy např. zamezením volnému průchodu krajinou oplocením či ohrazením nebo vstup na pozemky z volného průchodu krajinou vyloučené (dvory, zahrady, sady, vinice aj.). Najdeme zde však skutkové podstaty přestupků vztahující se ke zvláště chráněným územím, VKP nebo krajinnému rázu - § 87 odst. 2. písm a), f), h). Obdobně tomu je u fyzických a podnikajících fyzických osob, dle § 88 odst. 1. písm a), i).

3.7 Veřejné užívání lesa

Tato část práce se na závěr bude zabývat úpravou obecného a zvláštního užívání lesa. Toto téma považuji za důležité vzhledem k tomu, že užívání lesa a krajiny spolu úzce souvisí a často se tyto režimy i prolínají.¹⁵⁸ Ostatně lesy jsou jeden z nejdůležitějších zástupců VKP. Úprava obecného užívání lesa je brána jako zvláštní úprava vůči užívání krajiny.¹⁵⁹ O lesích již bylo zcela nevyhnutelně pojímáno v souvislosti s přírodním statkem či významným krajinným prvkem. Les je však také jednou ze základních složek životního prostředí, neboť co do rozlohy zaujímá více než třetinu území ČR.^{160 161}

158 Huneš, K., Tomoszková, V. a kol. Veřejné užívání přírodních statků. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 68.

159 MÁCHA, A. Veřejné užívání a jeho předmět. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, str. 108.

160 Huneš, K., Tomoszková, V. a kol. Veřejné užívání přírodních statků. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 58.

161 Celková rozloha lesů činila dle poslední zprávy, vydané k roku 2022, 2 680 372 ha, Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství 2022, dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/publikace/Zprava-o-stavu-lesa-a-lesního-hospodarství-CR/>

Asi nebude překvapením, že dle majetkové struktury je největším vlastníkem lesů stát, jenž vlastní více než polovinu, konkrétně 54,6 %. Druhými dvěma největšími vlastníky jsou pak fyzické osoby s 18,9 % a na pomyslném třetím místě jsou obce a města s celkovými 17,2 %.

V porovnání s vymezením krajiny, popsané ve druhé kapitole této práce, je vymezení lesa stanoveno konkrétněji a zákonná definice nepracuje s tolika neurčitými pojmy jako definice krajiny dle § 3 odst. 1 písm. m) ZOPK. Lesem jsou tak dle § 2 písm. a) Lesního zákona (dále jen „LesZ“) lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Nutnou navazující definicí je pak dále vymezení pozemků určených pro plnění funkce lesa, jenž je obsažena hned v ustanovení následujícím, tedy § 3 LesZ. Ten v odst. 1 poskytuje pozitivní vymezení, který za tyto pozemky označuje: *„pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 tohoto zákona.“* Tyto pozemky zákon označuje souhrně jako tzv. *„lesní pozemky.“*

Zmíněné lesní cesty jsou za pozemky určené k plnění funkce lesa považovány v případě, že s lesem souvisejí a nebo slouží k lesnímu hospodářství. Jako souvislost s lesem je označován stav, kdy jsou tyto zpevněné cesty nezbytné pro obhospodařování lesních pozemků a jejich vzniku došlo v souvislosti s realizací některé z funkcí lesa.¹⁶²

Druhou skupinou dle písm. b) jsou pak: *„zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř, pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství.“* Tuto skupinu zákon označuje jako tzv. *„jiné pozemky.“* Tato skupina pozemků sama o sobě nebude plnit funkci lesa, ale bude mít spíše doplňovací význam, kdy bude například doplňovat biotop v podobě drobných vodních ploch.¹⁶³

zprava-o-stavu-lesa-a-lesniho-hospodarstvi-2022-strucna-verze, (cit. 21.03.2024), str. 57.

162 Huneš, K., Tomoszková, V. a kol. Veřejné užívání přírodních statků. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, str. 59.

163 Tamtéž, str. 59.

Zákon poskytuje také negativní vymezení v § 3 odst. 2 LesZ: „Pozemky určenými k plnění funkcí lesa nejsou školky a plantáže lesních dřevin založené na pozemcích, které nejsou určeny k plnění funkcí lesa, pokud orgán státní správy lesů na návrh vlastníka pozemku nerozhodne jinak.“

Obdobně jako je tomu v případě zemědělského půdního fondu i lesní zákon stanoví, že v pochybnostech o zařazení pozemku rozhoduje orgán státní správy lesů dle § 3 odst. 3.¹⁶⁴

Orgán státní správy lesů je také dle § 3 odst. 4 oprávněn pozemky, které nejsou uvedeny v odstavci 1, na návrh vlastníka pozemku nebo s jeho souhlasem prohlásit rozhodnutím za pozemky určené k plnění funkcí lesa.

Posledním důležitým hlediskem, který se u lesů rozlišuje, a je třeba jej zmínit, jsou jeho funkce. Zákon dělí funkce lesa na dvě skupiny a to konkrétně na produkční a mimoprodukční.¹⁶⁵ Pod funkcí produkční si představme primárně tvorbu dřevní hmoty nebo plodin. Pro každodenní život a fungování obyčejného člověka jsou však daleko více důležité funkce mimoprodukční, zejména pak funkce ekologické. Lesy jsou totiž významné z hlediska tvorby kyslíku, příznivě působí na klimatické a vodní poměry a v neposlední řadě také slouží lidem k rekreaci.¹⁶⁶

3.7.1 Obecné užívání lesa

Stejně jako tomu bylo u volného přístupu do krajiny, o kterém bylo pojednáno výše, najdeme i v LesZ úpravu věnující se obecnému užívání lesa. Konkrétně § 19 odst. 1, který umožňuje každému vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí a sbírat zde pro vlastní potřebu lesní plody a klest. Dále zde je stanovena povinnost les nepoškozovat, nenarušovat jeho prostředí a dbát pokynů vlastníka či nájemce lesa.¹⁶⁷

V komparaci s obecným užíváním krajiny zde můžeme spatřovat jeden velmi důležitý rozdíl, který souvisí s mimoprodukční funkcí lesa - tedy rekreačním sběrem plodin. Tímto rozdílem je zákonem stanovená možnost, opravňující kohokoliv sbírat v lese plody a suchou klest pro vlastní potřebu.

164 Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí. Praha: Leges, 2012, str. 138.

165 LesZ odst. 2 písm b).

166 DROBNÍK, J. Vlastnictví a užívání a ochrana lesních pozemků. In: FRANKOVÁ, M. a kol. Úvod do pozemkového práva. Beroun: Eva Rozkotová, 2014, s. 210.

167 § 19 odst. 1. LesZ.

Zákon však konkrétně nevymezuje ani jeden z termínů: „*plody, klest a vlastní potřeba*.“ V souvislosti s touto, dle mého názoru poněkud nešťastnou formulací, je totiž postih při nadměrném sběru téměř nemožný. Jako plody chápeme obecně například borůvky, maliny, ostružiny a nebo také houby, souhrnně tedy volně rostoucí rostliny, jejichž plody je možné konzumovat nebo z nich dovozovat nějaký další užitek.

Definice pojmu klest, se kterou se v zásadě plně ztotožňuji je definice, kterou na svém webu zveřejnily Lesy ČR v souvislosti s energetickou krizí způsobenou jako důsledek války na Ukrajině. Na časté dotazy osob, co se skrývá pod pojmem suchá klest, kterou by bylo možné odnést si domů na výtop obydlí, uveřejnily lesy ČR definici říkající, že se jedná o: „*větve nebo zbytky vršků stromů. Hranice je stanovena zhruba na 7 cm v průměru. Pokud má větev větší průměr, už se jedná o dříví, ne o klest...*“¹⁶⁸ Definice spojení „pro vlastní potřebu“ není rovněž nikde upravena, ale dalo by logicky dovozovat, že se tímto spojením předcházet komerčnímu prodeji těchto plodin a jejich následnému zpeněžení. Jediným, kdo by tedy tak měl mít možnost plody následně konzumovat je osoba, která je sama nasbírání nebo dále v rámci okruhu rodiny někomu bezúplatně předá. Prakticky se jedná o záležitost, jenž není možné rozpoznat a nějakým způsobem sankcionovat. Potřeby každého jsou totiž odlišné a to, čím bude pro jednoho osobní spotřeba ve formě několika hřibů do polévky může být pro někoho jiného 5 kg malin zpracovaných do zavařenin. V důsledku této možnosti v zákoně se však v České republice v roce 2022 nasbíraly lesní plody a houby v odhadované hodnotě téměř 8 miliard korun.¹⁶⁹

Není divu, že někteří naši sousedé (Německo, Rakousko) upravují sběr hub mnohem razantněji a konkrétně houbaření v Rakousku je omezeno jak povoleným množstvím, tak časem, ve kterém je možné houby sbírat. Sběr plodin byl odpradáвна důležitou součástí při obstarávání potravy a je beze sporu správné, že je tento tradiční institut zakotven v našem právním řádu i dnes. Domnívám se však, že se stále rostoucí populací a možnostmi komerčního zakoupení plodin by tak alespoň určité omezení bylo vhodné. ZOPK sice v § 53 odst. 1 písm. e) uvádí skutkovou podstatu přestupku se sběrem plodin spojenou: „fyzická osoba se

168 Obecné dotazy čtenářů (Lesy ČR). [online]. Dostupné z:

<https://lesycr.cz/otazky-odpovedi/obecne-dotazy-ctenaru/>, (cit. dne 23. 03. 2024).

169 Co Čech, to houbař. Loni jsme trhli rekord. Ministerstvo zemědělství, tisková zpráva.

Dostupné z: https://eagri.cz/public/portal/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2023_co-cech-to-houbar-loni-jsme-trhli-rekord (cit. dne 23. 03. 2024).

dopustí přestupku tím, že v rámci obecného užívání lesa v lese sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les,“za kterou je možné uložit pokutu ve výši až pět tisíc korun. Tato formulace je ale opět dosti obecná a dle mého názoru v praxi hůře vymahatelná, než pevně stanovené omezení, které by bylo uvedeno v kilogramech.

Limitem obecného užívání lesa bude povinnost les nepoškozovat, nenarušovat jeho prostředí a dbát pokynů vlastníka, popřípadě nájemce lesa a jeho zaměstnanců.¹⁷⁰ A dále také výčet činností v lese zakázaných, dle § 20 odst 1. a 2, kde se obdobně jako v případě úpravy ZCHÚ setkáme s výčtem činností, jenž jsou na území lesa zakázány. Jedná se například o zákaz rušit klid a ticho, provádět terénní úpravy; narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocení a jiné objekty; těžít stromy a keře nebo je poškozovat; sbírat lesní plody způsobem, který poškozují les; jezdit a stát s motorovými vozidly aj.

Z důvodu ochrany lesa nebo v zájmu zdraví nebo bezpečnosti fyzických osob je také možné, aby Orgán státní správy lesů vydal opatření obecné povahy, kterým vstup do lesa omezí či zcela vyloučí, nejdéle však na dobu 3 měsíců.¹⁷¹ V případě, kde je třeba rychlé reakce a mohlo by dojít k bezprostřednímu ohrožení lesa nebo újmě na zdraví či bezpečnosti osob, dává zákon prostor pro vydání opatření obecné povahy i bez řízení o jeho návrhu. Takovými situacemi budou pravděpodobně období se zvýšenou možností požáru či popadání stromů způsobené větrem. O vydání opatření obecné povahy uvědomí orgán státní správy lesů dotčené osoby také způsobem v místě obvyklým. Orgán státní správy lesů může prodloužit platnost opatření obecné povahy, jsou-li splněny podmínky pro jeho vydání, a to i opakovaně, vždy však nejdéle na dobu 3 měsíců.¹⁷²

3.7.1.1 Lesoparky

V praxi je možné setkat se rovněž s pojmem „lesopark“ nebo také „lesní park“ který by na první pohled mohl vybízet k zařazení pod úpravu obecného užívání lesa dle LesZ. Nejedná se však o jednoznačnou situaci, protože zákon opět pojem lesoparku neupravuje a jeho pojmové vymezení je o to složitější, že tento specifický prostor v sobě kombinuje jak některé prvky lesa, tak některé prvky parku, coby specifický druh veřejného prostranství dle § 34 zákona o obcích.

170 LesZ § 19 odst. 1.

171 LesZ § 19 odst. 4.

172 LesZ § 19 odst. 4.

Jednou z mála publikací, zabývající se problematikou lesoparků je publikace Polena, která se sice z poloviny osmdesátých let, ale nabízí i dnes použitelnou definici, která označuje za lesopark intenzivně upravený krajinný úsek, tvořený navzájem sladěnými porostními a rekreačními prvky, které mají vedle poslání kulturního a estetického i speciální funkci rekreační. Tento les, sloužící ke každodennímu odpočinku městských obyvatel je pak charakteristický zvýšenou návštěvností.¹⁷³ Z hlediska kvantitativního pak lze, dle jeho názoru, hovořit o lesoparku při minimálně 50% zastoupení lesních porostů z celkového území. Z výše uvedeného pojetí tak lze dovozovat, že Poleno inklinoval spíše k tomu, že považoval lesoparky za specificky vybudové lesy určené k rekreaci v blízké vzdálenosti měst.

Otázku lesoparku řešil v souvislosti z bezdůvodným obohacením Nejvyšší soud, který definoval lesopark následovně: *„Lesopark sloužící obecnému užívání neomezenou veřejností lze vnímat jako kategorii veřejné zeleně, coby typ parku, nebo – s ohledem na demonstrativnost § 34 zákona č. 128/2000 Sb., též jakožto nepojmenovaný druh veřejného prostranství, jenž stojí vedle veřejné zeleně a parku. Rovněž lesy mohou mít charakter veřejného prostranství, nýbrž pouze takové, které splňují materiální znak veřejného prostranství daný jejich určením k uspokojování potřeb občanů obce, potažmo funkčním významem pro sídelní celek. Je zapotřebí odlišit les, jež veřejnost využívá toliko v rámci obecného užívání lesa podle § 19 zákona lesního zákona (kdy obci na úkor vlastníka pozemku bezdůvodné obohacení nevzniká), a les, jehož funkční význam pro obec je zvýšen tím, že je speciálně určen k rekreaci obyvatel, přičemž je též zpravidla odpovídajícím způsobem upraven (lavičky, udržované cesty, odpadkové koše apod.). Zde nabývá les charakteru veřejného prostranství,...*“¹⁷⁴

Již z názvu vyplývá určitá nemožnost jasné definice lesoparků neboť tato území v sobě zcela cíleně kombinují prvky lesa a parků. Účelem těchto území pak bude poskytnout obyvatelům měst jakousi alternativu lesa a poskytnout jim místo k rekreaci v blízkosti jejich obydlí. Tato území se pro předpokládaný vysoký výskyt návštěvníků také vyznačují specificky zřízeným vybavením, které má návštěvu lesa příjemnit (lavičky, altánky, cyklostezky a s tím spojená odkladiště pro kola apod.).

173 POLENO, Zdeněk. *Příměstské lesy*. 1. vyd. Praha: SZN, 1985. str. 81-82.

174 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 01.02. 2022, sp. zn. 28 Cdo 3210/2021.

Na území města Plzně by se mohlo jednat například o lesopark Homolka, který naplňuje všechny výše uvedené znaky a je oblíbeným místem pro rekreaci obyvatel města Plzně.

3.7.2 Zvláštní užívání lesa

Stejně jako tomu bylo v případě úpravy zvláštního užívání krajiny, existuje jistá forma zvláštního užívání i v případě užívání lesa. Za formu jistou zvláštního užívání lesa, můžeme považovat, stejně jako u krajiny, především udělení výjimek ze zákazů, které jsou v zákoně vyjmenovány. Takovou situací je výjimka udělená vlastníkem lesa: „*Vlastník lesa může povolit výjimku ze zákazů uvedených v odstavci 1 písm. a) až k).*¹⁷⁵

Můžeme dovodit, že na udělený souhlas vlastníka nejsou po formální stránce kladeny žádné nároky, stejně jako zde není ani právní nárok na to výjimku udělit. Zároveň je zde zachována skupina zákazů, ze kterých pro jejich závažnost, nemůže být udělena výjimka. Tyto zákazy bychom mohly společně označit jako „*zákazy absolutní.*“

Ve formálním smyslu se o zvláštní užívání bude jednat dle poslední části následující věty stejného ustanovení. *...pokud by touto výjimkou byla porušena práva jiných vlastníků lesů, rozhodne na návrh vlastníka lesa orgán státní správy lesů.*¹⁷⁶

Jako užívání nad rámec obecného užívání lesa je také třeba brát organizované nebo hromadné sportovní akce. V tomto případě zde sice není povinnost povolení, ale pouze oznámení, které má přímo v ustanovení zakotvené specifické náležitosti: „*Organizované nebo hromadné sportovní akce lze v lese konat na základě oznámení orgánu státní správy lesů. V oznámení, které musí být předloženo nejméně 30 dnů před dnem konání této akce, pořadatel uvede místo a termín konání této akce, předpokládaný počet účastníků, způsob zajištění a souhlas vlastníka lesa. Orgán státní správy lesů může do 15 dnů ode dne doručení oznámení stanovit doplňující podmínky. Ustanovení odstavce 1 písm. g) a j) a odstavce 4 nejsou dotčena.*“

175 LesZ § 20 odst. 4.

176 LesZ § 20 odst. 4.

Poslední věta také jasně deklaruje, že bez souhlasu vlastníka je i v případě této akce v lesích zakázáno jezdit a stát s motorovými vozidly a nebo jezdit mimo lesní cesty a vyznačené trasy na kole, na koni, na lyžích nebo na saních.

Dalším příkladem, který by se dal označovat za zvláštní užívání jsou obory upravené zákonem č. 449/2001 Sb., o myslivosti (dále jen „MyslZ“).

Oborou se rozumí dle § 2 písm j.) „*druh honitby¹⁷⁷ s podmínkami pro intenzivní chov zvěře s obvodem trvale a dokonale ohrazeným nebo jinak uzpůsobeným tak, že chovaná zvěř z obory nemůže volně vybíhat,*“ Na obory se tak za normální situace bude vztahovat úprava obecného užívání lesa dle § 19 LesZ, ale vstup do obor může být za podmínek § 9 odst 3. MyslZ omezen či zcela vyloučen: *na žádost uživatele honitby může orgán státní správy myslivosti, zejména v době hnízdění, kladení a odchovu mláďat nebo provádění lovů, nařídít přiměřené omezení nebo i zákaz vstupu do honitby nebo jejích částí, omezení jízdy koňmi a tažnými psy a omezení jiných sportovních nebo zájmových činností.*

Jelikož ustanovení neobsahuje časovou limitaci, která by dobu zákazu jasně regulovala, vyvstala zde celkem logicky otázka přiměřenosti stanovení takového omezení.

K tomu se vyjádřil Nejvyšší správní soud, který stanovil, že: „*Orgán státní správy myslivosti nemůže opatřením obecné povahy podle § 9 odst. 3 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, zakázat vstup do honitby plošně na dobu neurčitou. Takový absolutní zákaz je v přímém rozporu s právem na volný průchod krajinou (§ 63 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny), příp. obecným užíváním lesů (§ 19 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích). (...) Tyto normy veřejného práva zakotvují oprávnění veřejnosti zákonem vymezené pozemky konkrétním způsobem užívat jako veřejný statek a toto oprávnění nesmí být vydáním opatření obecné povahy podle § 9 odst. 3 zákona o myslivosti popřeno.*“¹⁷⁸

Rozsudek tak jasně deklaroval, že zákaz vstupu do honitby na dobu neurčitou je nepřiměřený a došlo by tak k pozbytí smyslu obecného užívání lesa. Stanovit omezení je sice možné, ale mělo by k němu docházet jen v krajních případech.

¹⁷⁷ Honitbou se rozumí soubor souvislých honebních pozemků jednoho nebo více vlastníků vymezený v rozhodnutí orgánu státní správy myslivosti, v němž lze provádět právo myslivosti podle tohoto zákona. (§ 2 písm. i) MyslZ).

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 07.01. 2022, sp. zn. 5 As 412/2020 - 64.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo seznámit čtenáře se současnou vnitrostátní právní úpravou, kterou je regulováno veřejné užívání krajiny a v některých případech kriticky zhodnotit její případné nedostatky. Práce je koncipována spíše teoreticky za použití jazykových a srovnávacích metod. Jelikož je pojem z velké části vymezen odbornou literaturou a zákonou úpravou, bylo v této práci využíváno především komentářové literatury a ve vhodných případech také soudní judikatury, především pak rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Nejvyššího soudu.

První část se zaměřila pouze na pojem veřejného užívání jako tradičního omezení vlastnického práva ve správním právu. Tato úvodní kapitola práce vymezila veřejné užívání v teoretickém smyslu a zabývala se tedy například subjekty, předmětem a druhy. Právní úprava veřejného užívání je značně roztržena v závislosti na předmětu, který upravuje a tak není divu, že se zpravidla pro každý jednotlivý předmět vyčlenil konkrétní právní předpis, který jej upravuje. V praxi je tak možné narazit na zákony upravující veřejné užívání vod, lesa a nebo také krajiny.

Druhá část práce představovala na začátku komparaci četné škály definic, která v souhrnu utvořila představu o významu pojmu krajina. Tato kapitola byla z hlediska práce s odbornou literaturou pravděpodobně tou nejkomplicovanější, neboť roztržitost a přílišná obecnost jednotlivých zákonných nebo literárních definic neumožňuje, dle mého názoru, prosté pochopení diskutovaného pojmu. Je však na místě poukázat na skutečnost, že pojem „*krajiny*“ je do jisté míry subjektivním pohledem na určité území a není jej proto možné univerzálně definovat.

Následně bylo pojímáno o ochraně krajiny, jenž představuje limitaci obecného užívání a v poslední době představuje také dlouhodobé vize světových autorit o šetrnějším zacházení s přírodou a právě také krajinou.

Třetí část, jenž představuje páteř této diplomové práce, se zaměřila již konkrétně na veřejné užívání krajiny, zejména za použití právní úpravy obsažené v ZOPK. Tento zákon v ustanovení § 63 umožňuje každému volný průchod přes specificky upravené pozemky a také jejich limitaci. Při analýze tohoto ustanovení jsem se pokusil poukázat na některé nedostatky, které si myslím, že současná právní úprava nabízí a kriticky je zhodnotit. Jedná se především o v praxi často

kritizovanou nemožnost rozlišení majitele pozemku a nebo také nedávno přidaný odst. 5, který upravuje odpovědnost v rámci přístupu do krajiny. Další část této kapitoly se zabývala Zvláště chráněnými územími a to konkrétně těmi velkoplošnými jakými jsou Národní parky a Chráněnné krajinné oblasti. Tato území jsou ve volném průchodu krajinou omezena a v některých případech je možné zde pohyb osob i zcela vyloučit. Právní úprava těchto území se rovněž nachází v ZOPK a je, dle mého názoru, velice přesná a nedává moc prostoru pro pochybnosti. V tomto ohledu tak pro mne největší problém představuje bezohlednost některých návštěvníků, kteří se do Zvláště chráněných území vydávají. Poslední část práce se zaměřila na veřejné užívání lesa, což je vzhledem k jejich četnosti výskytu neodmyslitelná součást krajiny a samotná právní úprava rovněž vykazuje značnou podobnost. Konkrétně u obecného užívání lesa pak spatřuji velký problém v možnosti na území lesa bezlimitně sbírat plodiny, zejména pak borůvky a houby. Domnívám se, že zde v blízké době bude muset dojít k určitému omezení jako je tomu například v zahraničí, neboť se mi současná volnost při sběru plodin kvůli přílišné chamtivosti některých osob jeví jako neudržitelná.

V souhrnu tak musím současnou právní úpravu veřejného užívání krajiny hodnotit pozitivně a i s několika nedostatky se jeví jako dostačující. Dovožuji, že vzhledem k tomu, že se tomuto tématu přílišně nevěnuje ani judikatura, dá se předpokládat, že tento stav přetrvá i nadále a až na drobné korekce se větší změny v oblasti veřejného užívání krajiny nechystají.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003. xxxiv, 511 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-747-2.
- DAVID, Roman. *Ústava České republiky; Listina základních práv a svobod: úplné znění, doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů*. 3., přeprac. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. 259 s. ISBN 80-7182-109-8.
- FRANKOVÁ, Martina a kol. *Úvod do pozemkového práva*. 1. vyd. Beroun: Eva Rozkotová, 2014. 239 s. ISBN 978-80-87488-19-5.
- HAVLAN, Petr. *Veřejné vlastnictví v právu a společnosti*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008. xii, 306 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7179-617-6.
- HRDINA, Ignác Antonín a DOSTALÍK, Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6.
- HUNEŠ, Karel a kol. *Veřejné užívání přírodních statků*. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2022. xx, 192 stran. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-898-6.
- JELÍNKOVÁ, Jitka. *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2021. xx, 525 stran. Praktický komentář. ISBN 978-80-7676-021-9.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. 810 stran. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-606-4.
- KOCOUREK, Tomáš. *Omezení vlastnického práva k pozemkům ve prospěch ochrany životního prostředí*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2012. 278 s. Praktik. ISBN 978-80-87576-10-6.
- KOČÍ, Roman. *Účelové pozemní komunikace a jejich právní ochrana*. 2., aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.1.2016. Praha: Leges, 2015. 144 stran. Praktik. ISBN 978-80-7502-093-2.

- KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. xxxiv, 539 stran. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-820-7.
- MÁCHA, Aleš. *Veřejné užívání a jeho předmět*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2022. xiii, 146 stran. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-855-1.
- MEZERA, Alois a kol. *Tvorba a ochrana krajiny*. 1. vyd. Praha: SZN, 1979. 467, [8] s. Lesnictví, myslivost a vodní hospodářství.
- POLENO, Zdeněk. *Příměstské lesy*. 1. vyd. Praha: SZN, 1985. 166 s., [32] s. barev. il. Lesnictví, myslivost a vodní hospodářství.
- SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. Vyd. 2. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. 321 s. ISBN 80-903206-1-9.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. xxix, 570 stran. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-624-1.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. 301 s. ISBN 978-80-87146-65-1.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2016. xliii, 532 stran. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-229-0.
- VACEK, Oldřich a kol. *Tvorba krajiny*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů, katedra zahradní a krajinné architektury, 2014. 181 s. ISBN 978-80-213-2462-6.
- VOMÁČKA, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2018. xix, 676 stran. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-675-3.

Právní předpisy:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích.

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.

Zákon č. 100/2001 Sb., zákon o posuzování vlivů na životní prostředí.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích.

Zákon č. 500/2004Sb., správní řád.

Sdělení č. 13/2005 Sb. m. s. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské úmluvy o krajině.

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23.02. 2011 sp. zn. As 87/2010 - 108.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10.09.2009 sp. zn. 7 As 52/2009-227.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 07.01.2022 sp. zn. 5 As 412/2020 - 64.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15.12. 2010 sp. zn. 7 Ao 6/2010-44.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 03.11. 2011 sp. zn. 9 As 49/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.02. 2002 sp. zn. 25 Cdo 2471/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02. 2013 sp. zn. sp. zn. 25 Cdo 3154/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2011, č. j. 22 Cdo 3158/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 01.02. 2022, sp. zn. 28 Cdo 3210/2021.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 09. 2016 sp. zn. 65 A 23/2015 - 53.

Internetové zdroje:

KOCOUREK, Tomáš. Omezení vlastnického práva dle zákona o ochraně přírody a krajiny aneb propast mezi obecným a veřejným zájmem. In *Dny práva - 2008 - Days of law*. Brno: Masarykova univerzita. s.1841-1851. ISBN 978-80-210-4733-4. 2008. [online], [cit. 2024-03-12], Dostupné z:

<https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/ustavko/kocourek.pdf>.

MÁCHA, Aleš. Přístup do krajiny a náhrada škody. *České právo životního prostředí* [online]. Praha, 2018, (49), 151 [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_49.pdf.

HOLÍK, Martin. Krajinný ráz a jeho ochrana v rámci územního plánování. *Dny práva-2010* [online]. Brno, 2010, 3198 [cit. 2024-02-17]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Holik_Martin%20_\(4646\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/09_priroda/Holik_Martin%20_(4646).pdf).

Návrh zákona o turistických značených trasách [online]. 2016 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=120094>.

Důvodová zpráva k Evropské Úmluvě o krajině. [online]. [cit. 2024-02-25] Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/\\$FILE/OPP-01_Duvodova_zprava-20150311.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/$FILE/OPP-01_Duvodova_zprava-20150311.pdf).

Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1992 Sb. [online]. [cit. 2024-03-10]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Dell/Downloads/6433726-2019-03-14-duvodova-zprava-6436894%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/Dell/Downloads/6433726-2019-03-14-duvodova-zprava-6436894%20(5).pdf).

KLUB ČESKÝCH TURISTŮ. Základy právní ochrany turistických značených tras [online]. 2012 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://kct.cz/files/turisticke-znaceni/Vyvoj-znaceni.pdf>.

KLUB ČESKÝCH TURISTŮ. *Systém turistického značení* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://kct.cz/system-turistickeho-znaceni>.

NÁRODNÍ PARK ŠUMAVA. *Návštěvní řád* [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://www.npsumava.cz/wp-content/uploads/2020/07/navstevni_rad_np_sumava.pdf.

NÁRODNÍ PARK ČESKÉ ŠVÝCARSKO. Návštěvní řád [online]. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: https://www.npcs.cz/navstevnik#navstevni_rad.

Krkonoše jsou kvůli sběračům borůvek opět zčásti uzavřené. In: ČESKÁ TELEVIZE. *ct24* [online]. 2016 [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/krkonose-jsou-kvuli-sberacum-boruvek-opet-zcasti-uzavrene-111909>.

OPATŘENÍ OBECNÉ POVAHY č. 3/2020 o vyhrazení lezeckých terénů na území KRNP [online]. 2020 [cit. 2024-03-08]. Dostupné z: https://www.krnapp.cz/media/hs5ob4tc/05436_oop_3_horolezeni_finalp.pdf.

PATZELT, Zdeněk. Požár v Národním parku České Švýcarsko. *Ochrana přírody* [online]. 2022 [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/pozar-v-np-ceske-svycarsko/>.

Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství 2022 [online]. Ministerstvo zemědělství, s. 138 [cit. 2024-03-20]. ISBN 978-80-7434-703-0. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/portal/mze/publikace/Zprava-o-stavu-lesa-a-lesniho-hospodarstvi-CR/zprava-o-stavu-lesa-a-lesniho-hospodarstvi-2022-strucna-verze>.

Jaké dřevo mohu brát z lesa zadarmo na otop, je to vůbec možné ? [online]. Lesy ČR [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/otazky-odpovedi/obecne-dotazy-ctenaru/>.

Co Čech, to houbař. Loni jsme trhli rekord [online]. Ministerstvo zemědělství, tisková zpráva, 2023 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/portal/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2023_co-cech-to-houbar-loni-jsme-trhli-rekord.

POSPÍŠIL, Zdeněk. [online] . [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/2105746-zdenek-pospisil-krajinu-chapeme-predevsim-jako-soucast-naseho-domo/>.

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY. © 2024 AOPK ČR [online]. [cit. 2024-10-02]. Dostupné z: <https://www.nature.cz/homepage>.

MALAST, Jan. Veřejnoprávní omezení vlastnického práva. In.: *Spravko.cz* [online]. [cit. 2024-03-31]. Dostupné z: <https://www.spravko.cz/>.

Resume

This diploma thesis named „Public use of the landscape“ is focused on analysis of public use which is realized in the free landscape. Especially with using Act No. 114/ 1992 Coll., the Nature and landscape protection act.

This thesis is divided in to three parts, where the first two parts are mainly teoretical and focus primarily on defining terms based on legal literature. The third part is then also mainly teoretical but is also working practicaly with some specific institutes in the public use of the landscape.

The first chapter of this thesis is dedicated to definition of the public use, its history, subjects and also division of the public use of the landscape into general and special.

Second chapter is devoted to defining the term landscape from a broader perspective and also using definitions from another fields. Then is part of the second chapter dedicated to landscape protection and used legal instruments like significant landscape element or landscape feature.

The last, most comprehensive part, is dedicated especially to public use of the landscape with the definitions that were made previously. The main part concerns access to the landscape and its limitations and also special regime in specially protected areas and comparison with public use of the forest.